CLAVDII GALENI PERGAMENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBRI DVO,

Laurentio Laurentiano Florentino interprete:

Accuratè per Simonem Thomam recogniti, & ex fide Græci exemplaris penè alij facti.

LVGDVNI APVD GVLIELMVM ROVILLIVM
M. D. XLVII.

METHODVS LIBRORVM DVORVM DE DIFFERENTIIS FEBRIVM.

*

GALENVS statim initio designat vnde febrium differentiæ traducantur. Quæ omninò à substantia rei quæ definitione febris explicatur vel accidentibus, & maximè ijs quæ propria sunt & quasi familiaria febri ἐπουσιώδη inde vocant Philosophi, quia rem ipsam necessariò consequantur, aut certè vt plurimùm ei accidant: differentias repetit, deinde alijs quę communia quæque ambigua in hoc & aliud febrium genus incidunt. Quæ posteaquàm breuiter statuit, vexat medicos qui sine arte & methodis logicis diuidãt atq; ita rudes cõmentarios tractant sine arte, œconomia, & ordine. Quæ vt pleniùs intelligantur recurrendum ad præcepta logica in quibus facultas diuidendi cõstituta. recognoscendum ex Philosophis quid πλεονασμός, ἔλλειψις, ἀφαίρεσις, παράληψις, πρόσθεσις, ὑπέρβασις, quę deniq; vitia & virtutes diuisionis. Iam verò ex Hippocrate plenã febrium diuisionem transcribit. Ex quo in compendium & certas differentias contrahit. Atque hic ad aliud me-

thodi genus se conuertit διακριτικὸν Plato, Hippocrates διορισμὸν & διαιρεσιν appellauit. Ars est quæ iam distinctas species inter se comparat quid in ijs cõmune & proprium quid idem & diuersum, quid denique simile ac dissimile dijudicat. Atque ita partim com munibus partim proprijs singularum essentiam constituit & definitione explicat. Rursus constitutas species subalternans καθ' ὑποδιαίρεσιν appellatam secat, atque iterum ad διορισμὸν redit, eaque persequitur dum ad postrema ventũ sit differentias quasdam acci dentarias seorsum annotat & eorum causas quæ in febrium naturam incidunt, statæ periodi fluxionum & similium. Simplices quoque febres primùm, deinde complexas artificiosè declarat.

INDEX CAPITVM

PRIMI LIBRI.

INDEX CAPITVM

SECVNDI LIBRI.

INDICIS CAPITVM FINIS.

INDEX EORVM QVAE HIS DVOBVS LIBRIS CONtinentur. prior numerus, librum: secundus, caput indicat.

A

Affe-

Calor

Phlegma

INDICIS FINIS.

CL. GAL. PERGAMENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBER PRIMVS,

INTERPRETE LAVRENTIO LAVRENTIANO FLORENTINO.

*

Quænam sint febrium differentiæ principales, & quòd essentia febrium sit in genere caloris præter naturam. CAP. I.

DIFFERENTIAE febrium, maximè quidem propriæ ac principales, secundum earum substantiam sunt: aliæ verò secundum aliquod accidens. Quoniam verò & ipsorum accidentiũ non vna est natura, sed alia quidẽ propinquiora, magisq; propria diuidendæ substãtiæ sunt, alia verò remotiora ac magis aliena: idcirco & earum quæ hinc sumuntur differentiarum minimè vnum genus est. Itaque maximè quidem peccant, quicunque differẽtias proprias ac maximè principales omittunt. Deinde verò, quicunque mentione harum facta permiscent cum eis differentias accidentales æqualiter omnes, minimè discernentes

Febrium differentia duplex.

Accidens duplex.

 vtiles

πλεονασμὸς in explicandis differentijs intellligitur non solum quia extra naturam rei, quæ diuiditur excurrit diuisor, sed quia plures enumerat q̃ institutũ in præsentia requirat. Hic enim ita tractatũ ars vt aliquid prudentiæ et cõsilio relinquatur.

vtiles ab inutilibus. Non solùm autem peccarunt plærique medicorum in ipsis differentiarum generibus, aut plures quàm oporteret tradendo, vt inutilium quoque meminerint: aut pauciores, vt nonnullas etiam vtiles omiserint: sed etiam diuidẽdo genera ipsa in proprias differentias, similiter errarunt. Ne longius abeas, quùm primùm ac maximè proprium differentiarum genus, ab ipsa diuidendæ rei substantia sumatur, videas tamen nõnullos medicos prætermisisse vniuersum hoc genus, alios verò diuidẽdo plura quàm opus esset statuisse, aut in primis substitisse. tametsi Hippocrates optimè fecerit diuisionem libro sexto Epidemion. Dictio autẽ habet in hunc modum: Febres, hæ quidem manu sunt mordaces, illæ verò mites: quædam autem non mordaces, sed increscentes: nonnullæ acutæ, sed ab ipsa manu deuictæ: quædã statim ardentes: quædam verò semper debiles, siccæ: aliæ salsæ, aliæ † inflatæ, aspectu graues,

Explicatio dictionis repetenda ex commen. Galen. in 6. epid. 1. vbi multis tum alia explicantur, tum hoc verbũ πεμφυγώδεες, at in exegesi vocum Hippocratis breuius ἤτοι νοτίδος μεσοὶ καὶ ὑγρότητος ἢ καὶ πνευματώδεις, in quibus scilicet magna vis humiditatis & flatuum est.

ues,aliæ ad manum humidę,aliæ rubicundæ valde,aliæ liuidæ, aliæ præpallidæ, & alia istiusmodi. Apertissimè enim hoc loco ab ipsa rei substantia,simulq; ab ipsa dignotione in proprias differentias fecit diuisionem. Nam essentia quidem febrium est in genere caloris præter naturam. Differentiæ verò caloris,& ex eo quòd maioris minorisque rationem admittat,sumuntur,& ab ipsa materia in qua calor ille præter naturam existit, & ab ipso mouendi modo: quas omnes complicans,cum dignoscendarum earum ratione scripsit, quemadmodum procedente sermone docebimus. Porrò autem quæ à maioris minorisque ratione ducuntur,sunt manifestæ:& in hoc genere differentiæ, medicis mos est magnam ac paruam febrem nominare,verùm impropriè quidem de rei qualitate quantitatis vocabulum enunciant. sed ita facere consueuerunt,non in febre solùm,sed in alijs sexcentis,quæ in qualitate quidē ipsa essentiam habent,cæterum magna paruaque nominantur. Quæ verò differentiæ à materia sumuntur,in qua calor ille præter naturā consistit,maximè propriæ caloris præter naturam differētiæ sunt:siue corpus ipsum cordis præhenderit, siue humores conditos in ipsius ventriculis. Reliqua autem ac tertia differentia est,vbi aërea substantia sola admodùm

Differentiæ à materia ductæ maximè propriæ.

dùm incaluit, humida verò ac solida corpora adhuc quidem incalescunt, sed nondum incaluerunt. Non enim parùm differt, incalescere aliquid dicas, an incaluisse. Sed discas euidentissimè, id quod dicitur, ex his exemplis. Finge aquam calidam inditam lebeti frigido, deinde ab ea ipsa aqua calefieri contactu ipsius lebetis corpus, nondum autem totum exquisitè incaluisse. & rursus finge in calidum atque ignitum lebetem frigidam aquã inditam, deinde calefieri quidem adhuc, nõdum autem incaluisse. Ex his exemplis, cum secundo quidem prima febrium differentia similitudinem habet, quas corpus ipsum cordis præhendisse docuimus: cum primo autẽ, secunda, quas conditos in ventriculis humores occupasse diximus. Reliqua autem ac tertia differentia exemplum omnino simile nõ habet: sed claritatis causa, finge fabrilem follem trahere ad se aërem admodum calidum; deinde calefieri adhuc ab eo, nondum autem incaluisse. Sed exemplum magis indicabit rei declarandæ naturam, si finxeris, in folle contineri humorem: atque adhuc magis, si foramina follis per quæ trahit atque emittit aërem, ita angusta effeceris, vt humori quidem inuia, aëri verò peruia sint. Qua sanè in re potissimum dissident naturæ opera ab his quæ homines ipsi efficiunt. Etenim substantia

Analogia.

stantia

ſtantia aërea permixta cum ſanguine eſt in omnibus arterijs,per multa foramina pariter ſpirantibus:ac nihilominus in ipſo corde,vt quæ per eas omnes confluat.

Calorem accendi interdum in ſpiritibus, interdum in humoribus,interdum in partibus animalis ſolidis,quas Hippocrates continentia nominauit. CAP. II.

Febrium ordo.

HIC ergo calor præter naturam,quẽ appellamus febrem:alias ex alio de prædictis incipit.† Occupat autem ac ſimul afficit cum eo quod affectũ eſt,reliqua duo genera Faciſlimè ergo calor ex humoribus ad ſpiritum tranſmeat:humores autem tardiùs ignem concipiunt à ſuccẽſo ſpiritu : atque etiam ſolidum corpus prõptius tribuit calorẽ humoribus aëriæq; ſubſtantiæ,quàm ipſum ab illis accipiat. omnis enim ſubſtantia tenuis faciliùs quàm craſſa alteratur. Tenuiſsimus autem aër,craſsiſsima autem corpora ſolida ſunt:humores medio genere ambigũt. Nec quicquàm refert preſenti loco,ſpiritum vel aërem appellare. nam de his alibi fuſiùs diffinitũ iam eſt. Nunc verò ſufficiet illud tantũmodo ſcire,quod (puto) Hippocrates indicãs dixit, Continẽtia, ac cõtenta,& impetũ facientia. Continẽtia quidẽ appellans,ipſas corporis partes ſolidas : con-

† ἐπινέμεται depaſcit & quaſi ſerpit trãſitq; è ſpiritib⁹ ad humores & cõtrà atq; hinc etiã ſolidum corpus peruadit.

Facilè permutabilia.

Cõtinentia, contenta, & impetum faciẽtia.

tenta autem, humores: impetum verò facientia, spiritus. Febrilis enim dispositio aliàs ex alio de prædictis incipit: verùm in eo genere quod primum affectum est minimè permanet, sed occupat reliqua duo: ac nisi priùs soluatur, processu temporis illa similiter afficit, atque hæc summa sermonis est. Sed oportet ea quæ dicta sunt, demonstrare, notasque vniuscuiusque generis febrium percurrere. Statim itaque de generatione earum dicere aliquid opus est.

Febrium genera se cõsequio trahunt.

Quonam modo febris ephemera, id est, diaria ex causis primitiuis atque euidentibus præhendat, qualis empiricorum, qualis rationaliũ via sit ad inuentionem, quæ quoniam partim experientia partim ratione perficiatur, sine methodis logicis esse non potest. Ex suppositione paulatim ad genus febrium descendit, & hoc ex materia diuidit. CAP. III.

EX lasitudine ergo, ira, mœrore, vstione, frigore, insomnio, cruditate, temulentia, ac satietate, quosdam febricitare cunctis hominibus perspicuum est, ab ipsa rei euidentia edoctis. Quinetiam pestilentem aëris conditionem afferre febrem, minimè ignorant, quicunque intellectu participant: quemadmodùm & versari cum his qui peste laborant, periculosum esse.

Febriũ generatio & causæ prægressæ.

Affici

Affici enim periculum eſt,quaſi à ſcabie qua
dam aut ophthalmia.Periculoſum præterea
eſt,conſueſcere his qui tabe tenentur , atque
in totum cum omnibus qui putridum adeò
expirant,vt domicilia in quibus decumbunt,
grauiter oleant. Conſtat præterea ex longo
rerum vſu, vt qui conſuetudinem exercita-
tionis omiſerint , vt alijs multis morbis, ita
nihilominùs febrilibus corripiantur. Et item,
vt quæ vocatur plethora generet febres, atq;
etiam praui cibi , ac medicamenta, & æſtus
circa Canis ſyderis ortum:& alia huiuſmodi
cunctis hominibus(vt ita dixerim)perſpicuū
eſt.Quæ verò ab ipſis in corporibus noſtris
fiat affectio ex qua febricitamus , minimè
ſciunt,neque plærique hominum,neque qui-
dem medicorum.Duplex autem genus igno
rantium talia eſt:alterum quidem,quòd ipsâ
experientia tantummodò nititur , tanquàm
nulla rei cuiuſquàm natura,ratiōe poſsit in-
ueſtigari.Alterum autem genus eſt corū: qui
ſapientes quidem videntur, ſed cùm ignorēt
æquè quàm priores,ſcientiæ tamen habent
exiſtimationem.Ignorare autem eos contin-
git,quia nullam habent in methodis logicis
exercitationem,ex quibus cognoſcuntur ac
diſcernuntur à demonſtratiuis ſumptionibus
veriſimilia quidem,ſed quæ nihil veri aut in-
uenire aut demonſtrare poſſunt.Huic [illegible]

Cōtagioſi morbi.

Putridū expirantes.

Ignorantium genus duplex.

Ignorantia cauſa.

Logicarum methodorū vſus.

[illegible]nici-

inscitiæ insolentia accessit, ob quam nonnulli ex eis in tantam audaciam atque amentiã deuenerũt, vt nec ea quæ omnes homines cognoscunt, experientiâ ipsa edocti, febriũ caussas esse concedant. De quibus cum libro de caussis procatarcticis abundè docuerim, nihil opus est hoc loco mentionem facere temerariæ loquacitatis eorum. Neque enim cõtradicere, neque soluere sophismata hoc libro institui: sed instituere ac docere, subijciendo ea quæ alibi à nobis sunt demonstrata, ac docendo differentias febrium. Subijciunt ergo, caliditatem, frigiditatem, siccitatem, atq; humiditatẽ esse elementa corporum, ac fieri primas ægritudines ex intẽperie horũ, è quibus vna febris existit, quoties calor quidam præter naturã in corde extiterit. Differẽtiæ autẽ secundũ genus caloris, de quibus præsens sermo tractat, ab ipsa materierum genere triplici ũ differentia ducuntur, suscipientiũ † igneã caliditatẽ. Aut enim in ipso corpore cordis, aut in humoribus prima ipsa accẽditur, vt dicebamus, aut in spiritu. Præueniunt autem omniũ febriũ constitutionem nonnullæ caussæ omnibus manifestæ, de quibus paulò antè docuimus, ex quarum obseruatione empiricus quidem medicus ad curationem nonnihil iuuatur. Rationalis verò ad ipsam rei naturam accedẽs, per indicationes ab illa in futurorum

Postulatum.

Febris intẽperies est calida.

† πυρετώδη. i. febrilẽ.

Empirici & rationalis differentia.

turorum

turorum præsensionem atque inuentionem curationis, iuuatur: vtens omnibus quidē experientiâ ipsa inuentis, adijciens autem ipsis multa ex docēdi via rationali. Quę ergo sint per vtranque partem inuenta (experimentum intelligo ac rationem) alio loco docuimus. Quæ verò dispositio ab vnaquaque causa procatarctica in corpore consistat accendēs febrem, nunc docere instituimus.

Rationalis vtī & ratione & experimento.

Multas esse causas caloris præter naturam, ex quibus gignitur febris, quoties suscipientia corpora promptè se habeant ad continendam diutius caliditatem. CAP. IIII.

CVM ergo videamus non vnum modum, neque generationis, neque auctionis caliditatis (quando ne ipsius quidē ignis modus vnus est) sed gignitur aut propter motum, aut propter putrefactionem, aut quia alteri caliditati cōnuescit, aut propter suppressionē calidi effluuij, aut propter permixtionem calidæ substātiæ, tanquàm de fonte quodam ebullientis aut genitæ, scilicet ad nostrum sensum, aut augētis caliditatem: necesse est omnes febriū causas in prædictos modos reuocari: qualis si lubet æstus est, siue ex ipso sole actio talem habeat appellationem, siue affectio quæ in corpore efficitur, siue ea quæ iam effecta est. Nā

Caloris multiplex generatio.

Febrium causæ vniuersales. Aest?.

& ca

Febris sedes est cor. & ea ipsa calor est præter naturam: nondum tamen febris, nisi cor ipsum concalefecerit. Sanè totum hoc genus causæ ex consuetudi

Calor ex calidi occursu. ne efficitur rei calefaciẽtis, siue sol, siue ignis, siue medicamentum fuerit id quod calefacit, extrinsecus quum aut attingit, aut propiùs

Calor ex motu & ebullitione. accedit aut consuescit, vel quouis alio modo libeat appellare. At verò ira quasi ebullitio quædam ac motus vehemens est irascibilis facultatis quæ in ipso corpore cordis se-

Ira calor quãdo fit febris. dem habet. Concalescit autem interdum cũ ea spiritus, atque interdum sanguis. & si prõptè se habeant suscipientia corpora ad continendum diutiùs caliditatem: quamuis ipsius cordis motus destiterit, hæc permanent calida præter naturam, tuncque febricitare hominem necesse est. Hæc ergo febris principium habet, motum atque ebullitionem na-

Febris ex mœrore. tiuæ caliditatis. Febris autem quæ ex mœrore consistit, non etiam ebullitionem, sed motum tantummodò principium habet. Si au-

Ex lassitudine. tem ex lassitudine efficiatur, principium quidem habet motum ampliorem musculorum, ac neruorum, & ligamentorum, & articulo-

Calor ex suppressione calidi effluuij. rum, quę quidem prima calefiunt: calor autem continenter cordi distribuitur, ac tunc febricitant. Vbi verò febris propter densitatem cutis accenditur, qualis maximè astrictis refrigeratisque fieri solet: collecto in corpore mor-

re mordaci effluuio cõsistit. Difflantur enim semper animalium corpora duobus modis, emissis foras quotidie vaporosis, fumosisque excrementis: attracta autem intrò aërea substantia refrigerante, atque ventilante naturalem caliditatẽ. Vbi igitur fortis causa condensando cutem prędictos meatus astringat, sæpe plethoram inducit, quoties vaporosa ac benigna materia affluit: interdũ febrem committit, quoties acris ac mordax fuerit. Idque maximè quum ex eo augetur calor, quia refrigerans aër intra corpus non trahitur. Excernitur autem excrementũ acre ac mordax aut ijs qui sunt naturâ malis humoribus pleni, aut ijs qui malos cibos ingesserũt, aut sępe non benè concoxerunt. præsertimq; ijs qui præterquam ꝙ cibis dictis vescuntur, etiam limosam, aut lutosam, aut cœnosam, aut palustrem, aut stagnantem, aut alio quouis modo corruptam & putrefactã aquam bibunt. Eodẽ modo euenit, vbi immoderatè laborẽt, aut vigilẽt, aut † angore afficiantur, aut acria medicamenta frequenter ingesserint. Cibos autem malos intelligo, & qui ex natura tales sunt, vt allia, cæpe, nasturtiũ, porrũ, brassica, ocymum, vrtica: & alij quicunque nominantur agrestes, vt lapsanæ apud nos: atque etiam qui boni sunt ex natura, sed ob putredinem quandam prædictis æquale, aut maius sæpe-

Difflationis forma duplex.

Effluuiũ vaporosum & mordax

Auctiõis caloris causa potissima.

Effluuiũ mordax quib9 excernit.

† φροντίζουσι.

Cibi mali forma duplex.

Cibus bonus triplici forma vitiatur. numerò vitium acceperunt, vt ordeum ac triticum, & aliȩ omnes fruges: partim ob temporis longitudinem ad putridā dispositionem deductæ: partim situ quodam repletæ, quia prauè repositȩ sunt: partim ex prima generatione ab ipsa rubigine vitiatæ. Tales igitur

Vitiosi cibi incōmoda. cibos etiam nunc plerique comedere coacti præ fame, vel febribus putridis ac pestilentibus mortui sunt, vel † pustulis scabiosis aut leprosis correpti.

† ἐξανθήμασι.

Astrictionē et obstructionē alia febres sequūtur. Vbi igitur corpus fuerit plenum talibus humoribus, nulla autem obstructio in visceribus fuerit, atque animal in cute tota liberè difflerur ac refrigeretur, sanū quidem existit: sed breuem, lubricamq; obtinet sanitatem. Vbi verò exterior terminus aut astringatur, aut in profundo meatus obstruatur; si adstringatur, nunc dictū febriū genus si oppiletur, id quod paulò pòst dicendū est, consistit.

Ex cruditate febricitantes. Nihil igitur mirum videri debet, si ex cruditate, hi quidē febricitēt: illi nihil eiusmodi patiantur.

Febricitare parati. Etenim ijs qui malis iam humoribus pleni sunt, ac male difflātur, aut intēpestiuè laborāt, aut lauātur temerè, promptū est febricitare. Iis autem qui bonis sunt pleni humoribus, ac probè difflantur, & quiescunt, ac † fouent ad iecur & ventriculū attinentes partes, impossibile est febricitare (in iecore enim ac ventre manet quicquid corruptum est, ac temporis spacio paulatim concoquitur

† θάλψουσι τὰ κατὰ τὰ γαστέρα.

bene habent à ie

tur atque efficitur benignum.) Quemadmodùm & ijs qui motus fortiores sustinuerint, aut in sole æstiuo steterint, aut in balneum calidum dulcium aquarum descenderint, cibi corrupti in vniuersum corporis habitũ transsumuntur: sic eos quibus corrupta cibaria deorsum deferuntur, febris minimè sequitur nisi propter aliquam aliã causam: vt si sæpenumerò surgendo in lassitudinẽ inciderint, aut ventrem ipsum inflammatio tentauerit.

core & ventriculo, ea enim formula dicendi τῆς γαστρὸς, magis ventriculus quàm quæ vicina ventriculo intelligitur quanquam & vicina.

Ex putredine accendi febrem, cuius causa est obstructio: ac potissimum putrescere, quæcunque calida atque humida sunt.

CAPVT V.

Cæterum si meatus obstruantur atque humores stipentur (nam de ea re docere distuli) animalia putridis febribus tentantur. Promptissimè enim putrescunt, quæcunque calida & humida, & multa sunt in locis calidis, nisi difflentur ac refrigerentur. Ergo neque mirum videri debet, quamobrem febres sequantur plethorã: quoniã per einsmodi dispositiones multæ obstructiones efficiũtur, ac totũ corpus difficulter difflatur. Igitur ex plenitudine quæ est ad ipsas vires, humores ipsi citò corrũpuntur, neq; cuicti, neq; cõcocti, ppe: quippe quæ vires cõficientes eos, debiliores existãt.

Obstructio.

Putrefactioni obnoxia.

Plenitudo ad vires.

Quocirca quæcunque cibaria glutinosa craſſaque ſunt, morbos cõmittere magis poſſunt. obſtruere enim atq; ſtipare humorem ex illis facilius eſt. Sed nonne contrarias ſcilicet extenuantia & acria, morbos committere poſſunt? Videntur enim qui alterutro victus genere frequentiùs vtuntur, febre ſimiliter prehendi: quia hæc omnia (vt antè diximus) malos humores gignere aſſolent. Hæc ergo, ratione ea quòd malos humores gignunt, febriũ cauſa ſunt: alia verò ratione putredinis, quæcunque glutinoſa, craſſaque exiſtunt. Nec ſecus partes inflammatione affectæ ratione putredinis accendũt febrem. Impactus enim in eas qui influxit humor, vbi fuerit naturâ calidus, quia non benè difflatur, putreſcit. Vbi igitur † decurrens humor fuerit planè bilioſus, caliditas † ſacro igni ſubſimilis occupat partem. vbi ſanguineus † inflammationi ſubſimilis, ex ambobus verò miſtus, vel eryſipelas fit phlegmonodes, vel phlegmone eryſipelatodes: nomen quidem ſumens ab humore dominante, † denominationẽ verò accipiens ab altero. At verò ex his omnibus accenditur febris, ratione ſocietatis. Semper enim ſimul cum eo quod incaluit, pars continua calefit, quouſque affectio ad cor ipſum peruenerit. Nam & continuè carbunculis partes cum eis ſimul calefiunt, genitis ex ſanguine per-

Ex inflãmatione febris.

† ῥεῦμα.

† ἐρυσιπελατώδης.

† φλεγμονώδης.

† ἐπωνυμίαν, quaſi aduentitiũ nomen & ex accidenti ſuperdatũ velut cognomen.

quàm

quàm calido, ſed magis melancholico propter aduſtionem.

Peſtilentis febris cauſam eſſe inſpirationem, potiſſimum quoties corpus in eam diſpoſitionem ſit præparatum, quoniam maxima pars generationis morborum eſt corporis præparatio.

CAPVT VI.

CAlidiores præthereà ambientis nos aëris conditiones(quales ſunt circa Canis ſyderis ortum) potiſsimùm per inſpirationem perſpicuè cor ipſum calefaciunt: extrinſecus verò circunfuſæ corpori, totum ipſum calidum reddunt, maximeque arterias: vt quę nonnihil ſubſtantiæ ipſius ambientis aëris attrahant ex quibus omnibus ſimul afficiatur cor neceſſe eſt, atque ipſum in primis immodicè calefiat, maximeque febrili diſpoſitione tentetur, atque toti ſubinde corpori immittat oportet. Vbi verò peſtilentes ſubeant cõditiones, inſpiratio potiſsimùm cauſa eſt. Interdũ enim efficitur febris propter humores in corpore aptos in putredinem, quoties animal breuem quandam occaſionem ab aëre circunfluente ſuſceperit: ſed magna ex parte incipit ex aëris circunfluentis reſpiratione, quem putrida exhalatio infecit. Principiũ autẽ putredinis, aut multitudo mortuorum eſt minimè crematorum,

Putredinis aëris prĩcipia.

quemadmodum in bello fieri solet: aut exhalatio paludis cuiusdã aut stagni tempore æstiuo atq; interdum immoderatus calor circunfluentis aëris est principium, quemadmodum in pestilétia quæ Athenienses inuasit (vt Thucydides ait, viuétes homines in suffocatis nec ita perflatis tugurijs æstate corruptio afficiebat. Est autem initium pestilentis febris, eò quod humores corporis ex prauo victu sint in putrefactionem parati. Forsitan autem accadit id propter† continuitatem, quod ex Aethiopia fluxerunt quædam mala, inquinamenta: quæ ijs qui habebãt corpora læsioni parata, causæ febris extiterunt. Huius enim semper meminisse oportet toto hoc sermone, vt nulla causa sine corporis aptitudine efficere posit: alioquin omnes qui in sole diuersantur æstiuo, in febrem inciderét, & qui plus æquo mouentur, aut bibũt, aut irascuntur, aut mœrent. Nec secus omnes ægrotarent circa Canis syderis ortum, atq; in pestilentia perirent. Sed (vt est dictũ) maxima pars generationis morborum est, afficiendi corporis præparatio. Subijciatur ergo pro exemplo in ipso aëre inuehi quędam pestilétię semina: atq; eorum corporũ quę versantur in eo, hæc esse variorum excrementorum plena, paratorum quidem ex seipsis putrefieri, illa sine excrementis ac pura. atque addatur prioribus inesse obstru-

†συνεχῶ aërem.

Corporis præparatio bonã partẽ actionis sibi vendicat.

Agentis virtus ac passi aptitudo

obſtructionem meatuum vndique, ac plethoram appellatam, ac vitam otioſam in multis epulis & ebrietatibus & Veneris vſu immodico & cruditatibus, quæ omnia prædicta neceſſariò conſequuntur. Alijs autem omnibus corporibus puris ac ſine excrementis inſit vltra ea quæ diximus commoda, quod omnibus ſpiraculis corporis neq; obſtructis neque preſsis anguſtiâ bene tranſpirat: exercitatio verò prudenter inſtituta, ac victus ratio moderata. deinde his ita ſubiectis, cogitabis num ſit veriſimile vtraque corpora conſpiratione putridi aëris affici. Nonne conſonum eſt hæc ſtatim à prima inſpiratione initium putredinis accipere, vnde in maiorem † noxã prolabatur, quecunque verò vacua excrementis & pura ſunt, ea vel nullo modo vel exigua labe infici vt facilè ad habitum naturæ recurrant? Itidem quoties aëris temperamentum ab ipſo naturæ habitu immoderatè receſsit ad humiditatem & caliditatem, peſtilentes fore morbos neceſſe eſt: affici autem his maximè, eos qui iam prius pleni fuerint humiditate excrementoſa: quemadmodũ qui laboribus moderatis ac victus ratione tẽperata vſi ſunt, penitus impatibiles permanent per omnes eiuſmodi affectiones. Hic ſermo ſup vno exemplo dictus eſt, ſed in omni genere cauſę verus eſt. Ac cui libeat integrè in eo exerceri,

Imbecilla concoctionis cauſæ.

† κάκωσιν, id eſt noxam.

Impatibiles ab aëre peſtilenti.

legat librum de causis procatarcticis, id est, externis. Ego verò præsenti libro parcès longitudini, vno capite omnē eum comprehendens, finem faciā. Oportet enim in vnoquoq; causarū genere scutantem qua potissimū facultate morbos cōmittere soleat, deinde considerare congruentes & repugnantes ei dispositiones corporū: scientem vt congruentibus quidem prompta læsio est, aduersus autem ac repugnantibus, quantam vim habeat & magnitudinem cōtrarietas, tātùm inuicti permanebūt. Ipse nanq; vidi nonnunquàm euenien te tali conditione qualem Hippocrates in oppido Cranone fieri dixit, carbunculos grassatos non paucos, quorum generatio & alia omnia eo quo ille scripsit modò, planè fuerūt. Quinetiā quæcunq; tertio libro Epidemion in pestilenti scripsit conditione, ea etiam omnia per aliam similem illi conditionem extiterunt. Summa eorum (vt ipse Hippocrates dixit) putredo fuit, atq; id ipsi cognoscentes, statim incipiente conditione quæcunq; corpora vidimus humida, statim quouis modo exiccare tentauimus: quęcunq; verò ficciora, pristinam naturam in his custodiuimus: quęcunque verò excrementis plena, purgationibus sanauimus: quascunque verò obstructiones meatuum, soluimus atque aperuimus. Sed hęc quidem iam quodam modo ad medendi metho-

Facilè et difficilè patibilia.

Initio. 2. epid.

Conditione pestilēti quid agendū.

Cōmēt. 3. statim initio.

methodum pertinent, & ſcilicet in eo opere fuſiſsimè dicentur. Nunc autem eorum mentionem feci, ſequutus ſermonem docentem quonam modo ab vna cauſa exuperante quidam prehenduntur febre, alij impatibiles permanent. Diſpoſitiones enim corporum diſsimiles, multiformesq; ſunt: & idcirco quidam facilè vincuntur, ac promptiſsimè patiuntur à cauſa agente: alij inuicti penitus & impatibiles ſunt, aut difficulter patiuntur. Ad eius rei demonſtrationem coacti ſumus mentionem feciſſe etiam curationis, perinde vt Hippocrates facientes, qui alicubi eodem quodam modo celebre illud verbum adſcripſit. Id autem ſanatio ipſa indicat.

De præcautione, & quonam modo diaria febris ex bubone conſiſtat. CAP. VII.

Præcautio.

PRæcautio igitur ſecundum talem quendam modū ſanatio eſt. Quando & ipſa nomina ſæpenumerò confunduntur apud medicos. Vt enim alio libro diximus, omnis medici operatio corporis ipſius vitia corrigit. Sed nihil ad ꝓpoſita, huiuſmodi nominū ſubtilitate egemus. Siue enim ſeces in duo nomina totum id, ſanationem ac præcautionem, ſiue in vnum ambo colligas, ſanationem appellans: non paruo argumento eſt, non omnes ab eiuſmodi cauſa

Medici officium.

ſimiliter

similiter affici, dispositio corporũ quæ prohibita sunt corripi epidemijs ac pestilentibus morbis. Vnum enim primumq; consilium in omnibus cõmune est, vt corpus maximè vacet excrementis & ad trãspiratum habile sit, secũdum verò post hoc, vt exuperanti causæ repugnes, quoad fieri potest. Quibus verò contraria horum insunt, ocyßime patiuntur, maximeq; ęgrotant. Sed quoniam febrium pestilentium mentionẽ feci, ex putredine omniũ ortum habentium, par est incumbentem animo ad hunc sermonem explicandũ hoc loco scrutari de antiqua opinione, omnẽ febrem consistere ex humorũ putredine dicente. Videntur enim ita sentire ij qui ab Atheneo fluxerunt, non obscuri quidem viri in hac arte, præsertim in ea quæ est de febribus scientia: in quibus ego plurimũm cum illis sentio, veruntamen vnum excipio, diarias nominatas febres. Non enim mihi videntur hæ subsequi putredinẽ humorum: sed qui ob æstum febricitat, ab ipso efficientis causæ calore alterari solet. Ob iram verò febricitanti, & ei quidẽ ebullitionẽ quandã fieri sanguinis in corde necesse est, nõ tamen putredinẽ. Necnon per exercitationẽ, caliditatẽ ampliorẽ p̃ter naturã sine humorũ putredine accẽdi. & quisquis cutẽ habuerit adstrictã, per quã acria excrementa euacuabãtur, illis collectis febricitauit

Epidemiorum morborũ præcautiones.

Hic initiũ alij faciunt 7. capit. Quæstio

Febris ephemera generatio.

sine

fine putredine humorum. Quinetiam febris ex bubone omnis, mala est, excepta ephemera, vt Hippocrates dixit: licet etiã bubo ipse inflammationum genere contineatur. Atq; assentio in hoc sermoni putredinis, nam ob eam rem ex inflammatione febricitant, non quemadmodũ Erasistratus existimauit. Attamen nonnullæ sunt ex bubone febres in genere diariarum, quemadmodum aliæ quædã nunciant non faciles curatu morbos, ex inflammatione, aut vlcere, aut abscessu, aut altero quopiam tali in viscere affectu ortũ habentes. Cæterùm dissident febres ex bubone ab ijs quæ ex putredine humorum consistunt, quæ fit aut in aliquo viscere, aut in cauis ac maximis vasis: quoniam vbi febris ex bubone consistit, pars continua semper calefit, ac calor quidẽ vsq; ad ipsum cor distribuitur: cęterùm putrida fuligo vsq; ad ipsum minimè peruenit, sed ibi manet circũscripta in bubonis loco, per alteratione sola continuarũ partiũ ad cor peruenie͂te calore. Quo potissimũ modo, etiã per æstũ ac per exercitationẽ ex partibus primè calefactis, distributio ad ipsum principiũ vitale fit. Vbi aute͂ putredo fuerit in visceribus atq; in magnis vasis, veluti fumus ex putrescẽtibus humoribus ad ipsos cordis sinus peruenit. Accidit igitur vt humores in bubone quidem omnes cun-

Febris ex bubone duplex, ephemera & putrida.

Ephemera et putridæ febris discrimen.

Humor cunctim putrescens.

ctim

ctim putrescant, siue vno die, siue duobus cõtinenter: vtpotè semper inuicem conuersantes & inclusi vno loco: in visceribus autem conditi, & in magnis vasis, vtpotè transfluentes semper, ac simul putrefacientes quos attigerint, tempore ampliori putridũ accendũt calorem. Sed vt vno verbo dicatur, quemadmodũ in exteris omnibus, quæcunque calefiunt preter naturã à quauis causa, si nequeat putrescere id quod calefit, velut lapis, aut lignũ, aut aliquod aliud tale, eò vsque perseuerat calidum quoad refrixerit paulatim. Id autem quod putrescere potest, depascentem semper secundum continuitatem habet calorem. Quemadmodùm interdum vidi in agro stercus pecudum simul & columborum ex parte quapiam ab ipso sole calefactum ita vehementer, vt multa exurgeret exhalatio, instar fumi ascendens, vehementer mordens atque afficiens, & si quis propinquasset, oculos & nares lædens. Porrò stercus tangentibus erat ita calidum, vt deüreret diutiùs impositas ipsi manus, aut pedes. Non tamen semper id symptoma durabat: sed sequenti die refrigerabatur quidem quãtùm stercoris ad summum feruorẽ pridie peruenerat: quod autem continuũ ipsi erat, tũc succẽdebatur, quando primũ stercus in summo feruoris vigore erat: illudq; ipsum (dum hoc inclinabat) rursus inca-

Calor cõtinuè putrescẽtia depascit.

Analogia.

incalebat atque efferueſcebat, ac paulò pòſt ſummum feruorē obtinebat, primo refrigerato, atq; illud rurſus inclinabat, dū id quod continuū erat, calorē concipiebat: & paulò pòſt accendebatur quidē hoc & ad ſummū feruoris perueniebat, prius autem refrigerabatur. Erat autem hæc circuitio fere tempus diei ac noctis: ita vt exemplū ſit maximè cōueniens febri quotidianę. Si verò duobus diebus ac noctibus dicta circuitio fuiſſet, exemplū foret ita febris tertianæ: & ſi tribus, quartanæ, & ſi quatuor, quintanæ, ſi modò febris vlla quintana eſt, ipſe enim nondū perſpicuè vidi, neq; eam circuitionem, neq; aliquā aliā vltra quartanam. Sed de febribus repetentibus per circuitionē, pòſt dicetur. Putredo autem humorum quæ fit in vaſis, ſimilis putredini quæ in inflammationibus fit, & abſceſſibus, & alijs phymatis, duplex quidem genere eſt: ex permixtione autem duorū generum, alia tertia varia ſpecie exiſtit. Siquidē & mixtionis modi, quùm alterum genus maioris minoriſq; ratione ſuperet & ſuperetur, facilè numerari non poſſunt. ſed ex duobus generibus alterum quidem fit ſuperante natura, alterum verò cunctâ. Superante quidē, vt per inflammationes & phymatoſos tumores omnes, pus: in humoribus autem venarum & arteriarum, id quod ſubſidet in vrina pro-

An ſit quintana febris

Hic alij faciunt initium cap. 8.

Putredo triplex.

Pus ſuperante natura.

Subſtantia puri pportionabilis.

portione puri respondens. Atque hæc putredo non simpliciter putredo censetur, sed e iã habet aliquid concoctionis. manente enim adhuc cõcoquendi facultate vasorũ, putrescens tunc humor ad talem alteratione᷑ deducitur. Porrò alia est putredo concoquendi facultate adeò debili, vt nulla mutatio ad benignum putrescentis excrementi efficiatur.

Putredo cõcoctione permixta.

Putredinis simplicis causæ.

Quod fit interdum illa extremè debili: quãuis putrescens humor sit modicè prauus. interdum autem facultas ad extremam debilitatem minimè deducitur: sed humor extremè prauus existit. Huiusmodi excrementi putredo, neque consistentiam, neque colorem, neque odorem habet vnum: sed putrescens humor semper secundum substantiã permutatur ac variatur. Altera verò putredo quã & concoctionem esse diximus, in vnam specie᷑ puris semper mutatur, & colorem, & consistentiam, & odorem.

Puris & putredinis discrimina.

Quòd pus optimum sit candidum & crassum & minimè fœtidum, & quòd optima vrina habeat sedimentum candidum, æquale ac minimè fœtidum, & quibus indicijs febris diaria cognoscatur. CAP. VIII.

Pus optimum.

VBI igitur natura ipsa omnino superet pus optimum gignitur, visu candidũ ac

ac crassum,& sibi simile vndiq; : læue autem tangenti,ac minimè fœtidum. Quòd si velut semiputridum fuerit, tertiũ genus in tali mutatione (quod paulò suprà diximus) con sistit. Porrò diximus tale genus maximè multiplex esse. Nam ꝙ magis ac minùs recipiat concoctionem,innumerabilis differẽtia est. Sæpe enim candidum effectum, aut fœtidũ est,aut tenue consistentiâ : quandoque verò non candidum,sed liuidum apparet, atque in omnibus his magis & minùs est infinitũ. Cæterùm quot in abscessibus putredinis differentiæ sunt, tot in febribus ex putredine accensis † vrinarum formæ existunt. Optima enim quæ putrido humore ea virtute quæ continentibus vasis insita est, candidũ, læue,æquale,ac minimè fœtidum sedimentum habet. Pessima verò,maximè contraria huic est. Ea verò quæ media est, quò magis alteri earum propinquet, tantò melior aut deterior est. Sed de vrinarũ differẽtia ⊥ libro de indicationibus docuimus. Febres autẽ accensas ex putredine humorum,alias à diarijs esse existimare oportet. Atq; harũ agnitio nequaquàm difficilis est: quamuis impossibilis

Pus multiforme.

Abscessus et vrina, sunt proportionales

Optima vrina.

† τῶν ἐμφερομένων τοῖς οὔροις, id est eorum quæ in vrinis inuehuntur. quæ hic ἐμφερόμενα, alio loco παρυφιστάμενα, nebulæ sunt sublimamenta, & sedimẽta. Nam vrinæ substantia in liquore,est accedunt autem ἐμφερόμενα. ⊥ *Lib. I. cap. 12.*

quibus-

quibusdam esse videatur. idq; re ipsa millies indicauimus, primâ accessione sedata, lotum ac modicè cibatum ad solitas operationes redire præcipientes: ceu posteà nõ febricitaturum, & ita accidit. Vnum igitur ac primũ indicium febris diariæ, est ab aliqua causa prægressa incepisse recenti atq; euidenti: quam consueuerunt omnes medici iuniores appellare causam procatarcticã, id est, pregressam. Sed id quamuis inseparabile sit ab huiusmodi febribus, earũ proprium minimè est: quoniam & aliæ nonnullæ incipiunt causa quadam euidenti prægressa. Inseparabile verò & proprium est, vrinæ concoctio statim primo die: & ad hæc, pulsus in magnitudinem ac celeritatem insignẽ auctio, ita vt frequẽtia per exteriorem quietem minimè seruet proportionem. Magis prætereà proprium, atq; inseparabile earũ indiciũ est, quod contractio minimè crescat in celeritatẽ: vel si crescat interdũ id minimum est, ac cognitu difficile, & paulùm à pulsu naturali recedens. Quinetiã caloris suauitas proprium atq; inseparabile est taliũ febrium. Inseparabile verò & æqualitas & ascensus † liber tùm in caliditate, tùm in pulsibus, non tamẽ proprium est. Etenim quibusdam alijs inest: quemadmodùm & status clementia. neque enim id proprium est, quãuis his potissimũ insit. † Ac meliùs quidem fuerit:

Febris ephemeræ indicia.
Causa prægressa.
Vrina statim cõcocta.
Pulsus magna citaq; diductio.
Contractio nihilo concitatior.
† ἄθλιπτος.
Pulsus et calor æquabilis.
† Fortasse sic. atque hæc communi-

fuerit hæc quæ cõmunia sunt, ꝗ per incrementum ac vigorem diarijs præcipuè insint, inter propria reponere. Sit enim ita, quamuis ¶ non rei species, tamen optimum certissimumq́; talium febrium proprium simul atque inseparabile indicium: quemadmodùm inclinatio quæ cum sudore aut madore, aut penitus vapore quodam suaui est, quam integritas perfecta excipiat. Atque his indicijs febres diariæ, promiscuè cognoscuntur. Sed de singulis seorsum secundum speciem agetur.

nia quidem, secundum incremẽta et status, melius est ꝓpria ponere, q̃ diarijs precipuè insunt. ¶ Etenim ex proprietate quæ omni soli et semꝑ inest, species rei cõstituit.

Quibus indicijs cognosci conueniat febrem putridam, ac de duritie pulsus nonnulla contra Archigenem. CAP. IX.

ALIVD autem genus febrium, ꝗ exaduersum diarijs diductum est, nullum nomen commune omniũ habet. Differentiæ autem primæ duæ existunt, non obscuris speciebus definitæ. quędam enim ex eis putredine humorum accenduntur, aliæ verò partes ipsas animalis solidas occuparunt: atque appellant eas hecticas febres, vel quia stabiles sunt ac solutu difficiles, quemadmodùm habitus, vel quia ipsum corporis habitũ occuparunt. Ita nãq; solent nominare solidas partes ex aduersum diductas humoribus. Febres igitur humoribus accensæ cognoscuntur ad hunc modũ.

Febres putridæ.

Febres hecticæ.

Primum igitur indicium, proprium quidem sed minimè inseparabile est, quod nulla prægressa causa tales præcesserit febres. neutri enim aliorũ generum hoc inest: eo quod omnis diaria ex causa † prægressa consistat. Hectica autem quoties sine ea existat, nunquàm ab initio prahendit. quocirca quoties sine pregressa causa quis febricitare cœperit, causam huius esse in humoribus, sciendum est. Sed interdum causa quæpiam euidés † prægressa, diariam febrem, quantum est in seipsa, committens, febrem ex humorum putredine excitauit, quoties affectum corpus ita se habet, id est, quoties impurum, excrementosumq; est. Vbi enim excremeta per diariam febrẽ plus æquo calefacta fuerint, deinde initium putredinis inde susceperint, alterum febriũ genus accedunt, priore sedato. Sed internoscitur successio talis febris indicio proprio simul atque inseparabili: quod febris diaria nequaquàm desinat ad exquisitam integritatem. Accidit enim interdum, vt per consistendi vigorem diaria transeat in putridam: ac multò magis per inclinationem, quoties (vt paulò ante diximus) maxima tranquilitas febris abest, quæ adesse deberet. Hæc sunt transitus indicia. At verò febrem ex rigore incepisse, nequaquàm pregresso æstu vel frigore forti (quale maximè patiuntur, qui per niuem faciunt

† προκαταρκτική
Hectica principium.
† προκαταρκτικῆς.
Diaria in putridam abitio.
Successionis eius nota.
Rigor inter initia.

ciunt iter, vel alio modo in vehementi frigore diuersantur diutiùs) proprium est & hoc febrium putridarũ, sed haudquaquàm inseparabile. Neq; enim omnibus ipsis, quemadmodùm nec horror, inest. is enim non solum non inseparabilis est ab huiusmodi febribus sed nec vllo pacto proprius est. Cæterùm pulsum atque etiam calorem inæqualẽ esse, siue per initia accessionum, siue per incrementa, talium generi febrium proprium est, sed haudquaquàm inseparabile (multæ enim etiam sine inæqualitate sensibili incipiunt, atque ad statum perueniunt.) Iam verò multò minus illud inseparabile est, ꝙ accessio multas habeat inuasiones: quod † repetere accessionẽ appellamus. Quemadmodùm quod pulsus † arctior sit (ita verò dicunt, vbi incipiente accessione paruus admodùm & inæqualis existat) neq; id talium febrium inseparabile est: non tamen cõmune est alteri vlli generi febrium, sed harum proprium, quemadmodùm ipsa inæqualitas, vbi alicuius symptomatis ratione non accidit. Sæpe enim in ipso ore ventriculi collecto quodam prauo humore ac mordaci vel frigido, paruus simul inæqualisq; existit. Sed vbi frigidus humor sit, paruitas: vbi mordax, inæqualitas ipsa exuperat. Sed vomentibus, hæc ambo statim desinunt. Vbi verò ventriculus nihil

Horror.

Calor pulsusq; inæqualis.

Repetere accessionem.

† ἐπιπαροξύνεσθαι.

† θλίψις.

Pulsus arcticus quid est.

Parui inæqualisque pulsus causa.

eiusmodi patitur, prædictarum generis febriũ talis pulsus existit. At verò maximũ indicium febrium putridarum, est caloris qualitas. Nihil enim ꝗ suaue, neq; moderatum, neque diarijs simile habet. Sed quemadmodùm optimi ante nos medici dixerunt, mordax potius quodãmodo est, vt offendat, mordeatque tactum, veluti fumus oculos, ac nares. Verùm inter initia accessionũ (dum adhuc suffocatur calor, ac succendũtur intus excremẽta) non statim immittentibus manum dignoscitur: sed diutiùs immorantibus prædictũ caloris genus de profundo emergit. Ac (vt mihi videtur) quùm tale aliquid vidisset Themison propriũ atq; inseparabile esse omnibus febribus existimauit. Sed de his suo loco rursus agetur. Prædictũ autem genus caloris perpungens (vt ita dixerim) aut erodens (veluti medicamentũ aliquod acre) impositam manũ, putredinis humorũ soboles est, perspicuè per incrementa accessionum, atque vigores febrium apparens: non tamen statim per initia accessionum perspicuè existit. Proprium præterea inseparabile est generi febrium ex humorum putredine infestantium, velocitas cõtractionis pulsus, euidentior quidem per incremẽta, sed minimè obscura per ipsos vigores, atque initia accessionum. Comitatur autem has per initia, paruus simul ac

Calor mordax.

Calor mordax inter initia.

Contractiõn pulsus velocitas.

velox

velox pulsus: per vigorem autem, magnus simul ac velox. Nec secus frequentia ipsa per exteriorem quietem perspicua est in eiusmodi febribus, neque diarijs, neque hecticis similis. Maximè proprium prætereà est talium febrium, vrinæ cruditas, atque obscura concoctio, proprium indicium est febrium ex humoribus consistentium. Neque enim cruda, neque obscurè concocta in febribus diarijs existit. Atque alterutra quidem earum seorsum dicta proprium est febrium putridarum indicium: sed ambo simul dicta † per ipsam enunciationis disiunctionem, penitus inseparabilia sunt. Quoniam primę vrinæ in tali febrium genere, vel penitus crudæ, vel obscurè concoctæ existunt. Magnum verò, atque insigne indicium concoctionis in primis vrinis nunquàm existit per huiusmodi febres, nisi à diarijs in has transeatur: id quod paulò ante docuimus. Cæterùm ab his quæ diximus indicijs propositarum febrium, id quoque existit, si per ipsum accessionis vigorem symptoma quoddam ardentis febris extiterit: quemadmodùm si quod epialæ, ac lipyriæ, vel semitertianæ, vel typhodis, vel alterius talis febris symptoma fuerit: quæ propria quidem sunt generis febrium ex putredine humorum consistentium, nō tamen inseparabilia, & ob eam rem, si quidem hęc mi-

Frequentia p exteriorem quietē.

Vrinæ cruditas autobscura concoctio.

† κατὰ τὸ παραδιεζευγμένον ἀξίωμα.

nimè adfuerint,ex alijs indicium quærendũ: si verò adfuerint,non solùm genus taliũ febrium,sed & species vna aliqua ex ipsis significatur. Quòd si inclinatio minimè desinit ad integritatẽ,siue per sudorem,siue etiã aliter fiat,alterum è duobus erit,aut indiciũ ꝙ transeat in alienam febrem,si superiora omnia diariæ fuerint indicia: sin nullum ex his fuerit,febrem quandã ex humoribus consistẽtem statim ab initio præhendisse ostenditur.

Inclinatio nõ desinẽs ad integritatem.

Pulsus prima die durus.

Vbi verò pulsus prima die durus existat,considerandum num concretio quædam ex frigore,an siccitas,an tensio conuulsifica in corpore laborantis, an inflammatio quædã, an scirrhus sit:scientes quòd ex his tantummodò pulsus durus efficiatur. Nam Archigenis errores circa notionem, cognitionemque duri pulsus,in opere de pulsibus abundè docuimus,in quo versatus sit oportet, qui ad hæc legenda accedet: ac potissimùm in ea parte quæ de pulsuum dignotione agit. Etenim pulsuum ipsorum nomina ac significata ab eis omnia,omnemq; numerum vno volumine indicauimus: quod quidẽ inscripsimus de differẽtia pulsuum.Sed quonã modo vnumquenque conueniat dignoscere, alio volumine diximus in quatuor libros distincto, quod inscripsimus De dignotione pulsuũ.Quẽadmodùm alios deinceps quatuor

libros

libros de causis pulsuum effecimus:& itē quatuor ab ijs dictis de prænotiōe ex pulsibus: non solùm verbis, sed etiam re ipsa indicātes huius scientiæ vtilitatem. Et si quis nobiscū vnà accesit ad ægros horum librorum speculationem re ipsa ostendentibus, cùm cætera ei persuasa sunt, tùm verò etiam illud, nō esse videlicet durum pulsum aut proprium taliū febrium aut inseparabilem. Sed de hoc nunc non est dicendi locus: nam prædictis libris diximus, & alijs octo libris quibus expendimus librum de pulsibus Archigenis, abundè huiusmodi symptomata docuimus: hoc loco quod sit necessarium tantummodò indicabitur. Pulsus durus, neq; proprius est, neque inseparabilis cuipiam generi febriū, neque diariæ, neque putridæ, neque hecticæ. Sed hecticæ inest magna ex parte, atque interdum in alijs duobus generibus ob symptoma quoddam existit. In diaria quidem, quoties febris affligat ob refrigerationē fortem, vel tensio quædā neruosa insit: atque interdū efficitur ob æstum fortem, vel lassitudinem simul, vel inopiam alimenti, vel vigilias immodicas, vel euacuationem: quoties ob alimenti defectum hæc quoque constiterint. Per febres autem putridas pulsus quoque durus habetur, quoties in viscere inflāmatio fatiget, vel scirrhus: & ob symptoma aliquod coniunctum,

Pulsus durus.

Febris hectica.

Pulsus in diaria durus.

Pulsus in febre putrida durus.

nempe aut neruosam aliquam tensioné, aut siccitatem, durus quoque sic pulsus euadit, velut & ijs qui intempestiuè frigidam biberũt, aut eadem lauerunt: vel †fructus quosdam largiter comederunt. Sed pulsus durus nunquàm efficitur per ipsam febrem, quà febris est: neque per ipsam diariam, neq; per ipsam putridam: neque enim quoties ex inflammatione febris affligat, eodem modo febris ac pulsus durities comitatur: sed febris quidem sequitur putredinem humorum: durities autem tensionem ex repletione vasorum. Nam (vt semel dicatur) durities tunicis arteriarum accedit, vel propter concretionem, vel tensionem, vel siccitatem. Concretionem igitur refrigeratio vehemens committit: tensionem verò inflammatio ac scirrhus, atque etiam neruorum proportionalis inflammationibus dispositio: siccitatem verò euacuationes diutinæ, vel ob alui fluorem, vel læuitatem intestinorum, vel difficultatem intestinorum, vel vomitum longum, vel aliud istiusmodi, & fames diutina, atque ardentes febres diutinæ, & (vt in totum dicatur) quæcunque vehementer exiccant ipsius animalis partes solidas, velut & hecticę: de quibus nũc dicere fuerit tẽpestiuum, ab earũ generatione exorsis.

† ὀπώρας.

Duritiei pulsus causa.

Duritiei arteriarum causa.

Cõcretionis causa.

Tẽsionis causa.

Siccitatis causa hectica.

Quibus indicijs febris hectica cognoscatur, & quonam

quonam modo cõsumpto admodùm humore cordis dispositio efficiatur, quam Philippus nominat ex morbo senectam. CAP. X.

FEBRIS igitur hectica nomine efficitur duobus modis, magna ex parte ob febres ardentes, quæ prorogantur adeò, vt consumant spacio temporis humorem corporis cordis, vel etiam si adhuc multus permaneat. Illa igitur non solùm hectica, sed etiam marasmodes iam existit. Hæc verò quæ manente adhuc humore fit, corpus ipsum cordis præhendens, indè maximè accenditur: quemadmodùm lucernarum flamma ex ellychnio. Atque vna quidem eius generatio est prodita. Reliqua autem est, quoties statim ab initio præhendat, primam generationem similem habens diariæ ob mœrorem, iram, lassitudinem magnam cum vstione contractam. Hanc igitur febrem sanare nequaquàm difficile est: quæ verò ex eis deuenerit in marasmum propter inscitiam eorum qui adhibiti sunt medicorum, eam sanare non solùm non facile, sed etiam impossibile est, quoties planè iam confirmata fuerit, nec prætereà incipiat. Natura enim eius calida ac sicca existit, ac cor similiter afficitur, vt ellychnium in lucerna, quoties plurimum crematum fuerit. Etenim ita exustum friabile fit, atque dissoluitur, perdi-

Hectica fit duob⁹ modis.

Post ardentẽ febrẽ mar. cor.

Hectica ab initio præhendens.

Hectica curabilis.

Analogia.

turque

turq́; cõtinuitas prę ariditate: vt neq; si affundas abundè oleum, queas rursus accendere flammam copiosam. Parua enim atque infirma flammula in ipso †concutitur, ac semper minor efficitur, vsquequo extinguatur. Atque exactè quidem marasmodes febris huiusmodi existit, nec eadem est cum affectu marcore. Hic enim in ijs efficitur qui consenuerunt sine febre, extincto in illis natiuo calore (quę potissimùm mœrore vacua mors est, ac secundum naturam ex siccitate consistens) velut & in ijs qui emarcent præter naturam, genus illud efficitur, quod Philippus nominat ex morbo senectam. In quam multos nouimus non senes solum, sed etiam pueros incidisse. Febris autem marasmodes non solùm sicca, sed & calida affectio est. Extinguitur autem per eam multò celeriùs calor in animali, atq; tabescit totum corpus instar arboris in plenum arefactæ, vel ob temporis longitudinē, vel flammæ vicinitatem, vel fortem atq; immoderatum squalorem. Sed de tota marcoris affectione, seorsum diximus. Hecticæ autem febris, cùm duplex eius genus sit, vt antè diximus, indicia deinceps explicabimus.

† περισωτίρη ἀλλ᾽ὰς περισωτειρᾶ disper gitur.

Febris marasmodes.

Marcor.

Mors sine mœrore.

Ex morbo senecta.

Febris marasmodes calida est & sicca.

Analogia.

De febre hectica, & quòd diaria sæpenumerò transmeet in hecticam: cuius rei indicia multa existunt. CAP. XI.

Febris

FEBRIS igitur hectica cum marcore coincidẽs, promptissimè ac facillimè cognosci potest. Priùs enim quàm tã gas pulsum atque calorem, oculos supra modum cauos videbis, quasi in fouea quadam cõditos, ob totius humidæ eorum substantię consumptionẽ: ita, vt ossa quibus palpebræ annexæ sunt, promineant. Quinetiã lippitudines in eis visuntur aridæ, ac quædã squalida dispositio, qualis maximè inest eis, qui per puluerem multum tota die in sole calido fecerunt iter. Flos ipse præterea viuidus coloris perijt, atque id toti faciei accidit, & immoderatus squalor habetur totius cutis circa faciem, maximeq; circa frõtem: ita, vt propter siccitatem, sicca atque intenta sit, non tamẽ queũt palpebras ipsas multùm attollere, perinde affecti semper vt qui dormit vriũt. Quinetiã conniuẽt magna ex parte, queadmodum qui dormitant. Est autẽ talis affectio nequaquàm somnus, sed impotẽtia vigilãdi. Carnes præterea consumptè sunt circa tẽpora, ita vt ea loca collapsa, cauaque appareãt. Nec quicquã aliud omninò quàm ossa, ac cutis sunt: ita, vt si eos nudos perspicias, in vẽtre nullum superesse intestinum, nec vlla viscera, atque hypochõdria ipsa retracta esse ad thoracem admodùm videantur. Quòd si libeat illos tangere, cutis quidem perquàm sicca existit,

Hectica cũ marcore indicia.

Oculi cõcaui.

Palpebrarũ ossa prominentia.

Lippitudo arida.

Squalida dispõ.

Color sine flore viuido.

Frons sicca intentaq;.

Affectio somno similis.

Impotẽtia vigilandi.

Tẽpora collapsa.

Totũ ossa & cutis.

Hypochōdria ad thoracem retracta. existit:& vbi attollas apprehendens digitis, quasi corium quoddam stat. Pulsus autē gracilis, durus, debilis, ac frequens habetur. Calor autem in primo quidem occursu debilis, sed paulopòst acer atque erodens apparet: maximeque vbi tangendo diutius immoreris. Sed minimè conuenit reliqua indicia cōmemorare in re tam perspicua. Itaque satius est, vt ad ipsum marcorem adhuc incipientē veniamus. Marcor ergo incipit, quoties humor insitus in vnoquoque corpore dispersus per loca media partium similarium, ex quo membra primùm aluntur, ferè in ipso corpore cordis nullus amplius inest. Quousq; enim aliquid ipsius seruatur, hectica febris tantūmodò est, nondum tamen marasmodes. Vbi verò ferè nihil insuper huius humoris existit, exquisitus, iam marcor consistit. Difficilis ergo cuiuslibet hecticæ febris dispositio est, quoties ipsius principij tempus prætererit. Definio autem principiū, non dierū vel horarū numero: quēadmodùm neque in cęteris morbis, sed ipsa qualitate dispositionis, etenim dū corpus ipsum cordis discedit ab ipsa temperie naturali, non statim insitus humor perit, neque facultas debilitatur: sed in primis velut ebullitio quædam efficitur ipsius humoris: quo tempore talis febris facillimè curatur: quippe quòd facultas nihildum perpessa est.

Cutis tactu sicca & quasi coriū.

Pulsus.

Calor.

Hectica citra marcorem.

Hectica difficilis.

Hecticæ principium.

Hecticæ generatio.

Humiditatū ebullitio.

est. Deinceps autem consumptio quædam fit ob ebullitionē, eaque ipsa amplius iam procedente, ipsa etiam corpora similaria, quæ velut elementa cordis existunt, ficciora euadūt, minusque alimenti sentiunt: ac facultas debilis redditur tantùm, quantū siccitas ac caliditas in eo exuperat. E quibus alterum sufficiēs erat, vt exuperans infirmam redderet facultatem. Talis febris iam quodāmodo medio genere ambigit, ac media est insanabilis penitus illius marasmodis, eiusque quā paulò ante diximus, adhuc incipiētem facillimè posse curari. Atque in ea perquàm multa latitudo existit, quoniam non parua affectionis ipsius permutatio maioris minorisque ratione est, Itaque quoties ab vtraq; febre discedit æqualiter, ab exquisita scilicet marasmode, eaque quæ nondum quippiam eiusmodi habet, media quodammodo est, & ad curationem ambiguum habens vtroque versus momentum. Quæ autem marasmodi propior est, iam periculo propinquat: quēadmodùm priori alteri propinquior, spem obtinet non paruam sanitatis. Sed tempus est vt ad earum indicia transeamus: & primùm quidem illius quam posse facilè curari docuimus, nisi in vulgarē quempiam medicum incidat. Est autem, vbi sola consistit, nequaquàm difficilis cognitu: implexa autem cuipiam putridæ, depræhensu dif-

Humidi consumptio. *Similariū exarsio.* *Hectica triplex.* *Hectica media.* *Marcor incurabilis.* *Ambigens.* *Propior periculo* *Spei propior.* *Hectica incipiēs sola.* *Putrida implexa*

Puræ he-ctica indicia. su difficilis iam existit ob permixtionem. Sed primam subijciamus ipsam solam ex quadam causa prædicta consistere, atque appareant in ea prima die cuncta indicia febris diariæ. Simul igitur cū eis apparebit statim causæ prægressæ genus, atq; id indicabitur precedente oratione. Sed interrogando ægrotum ipsum licebit discas, si alijs in rebus non malè affectus, ex ira forti tantummodò, vel mœrore, febricitare incepit. Quòd si videantur hæc ita se habere, febrisque extendatur vsque in secundum diem, nequaquàm desinens ad integritatem: sed neque vehementior euadens, si squalidior quidem appareat, suspicari hecticam fore talem debes. Quòd si tertio die sine cibo transmittere voluerit suspectas horas accessionis, quæ tertio quoque die præhendere solet, ac neque additio vlla facta sit, neque minutio insignis: sed primæ febris paruæ reliquiæ extendantur, permaneantque cum squalido corpore & calore, mitti quidem in primo occursu manus apparente, moranti autem diutiùs acri, mordaci & squalido occurrente, talem febrem hecticam esse existimare debes. At verò maximū tibi atque certissimum indicium erit naturæ eius nutrito homine quando certissimè videtur transiuisse omnes horas suspectas. Statim enim a cibo post vnam horam vel alteram,

Causa p̃gressa. *Febris vt ephemera in secundum diem extenta.* *Sine integritate.* *Calor nihilo vehementior.* *Squaliditas.* *Tertio die inedia.* *Non insignis mutatio.* *Febris paruæ reliquiæ.* *Calor 1. occursu*

ram;omnibus tangentibus ægrum, alterum incrementum febris ipsa habuisse videbitur. Nec deerit qui increpet tanquàm intempestiuè dantes cibum,& ipso potißimum tempore accesionis,& dicat diutiùs fuisse expectandum,& tardasse accesionem. Sed res nõ ita se habet. Cuilibet enim hecticæ febri proprium inseparabile id est, vt ingesto cibo calor accendatur,pulsusque in magnitudinem ac velocitatem increscat:ita vt † æqualis esse accesio videatur. † Aequalem autem accesionem voco,in qua nec horror extitit, nec frigus extremorum, neque somnus, neque pigritia insignis, vel inæqualitas quædam penitus,vel in calore,vel in pulsu, imò nec etiã paruitas,neque debilitas, neq; aliud huiusmodi quicquàm, sed tanquam alij cuipià nutrito pulsus maior statim ac velocior redditur. Accidit autem interdum & in alijs quibusdam febribus incrementum † æquale:&,quod quidem ex ipso est,videbitur minime esse hecticæ febris symptema propriũ inseparabile. Sed non parùm differt, si ad vniuersam dictorum iudiciorum collectionem respexeris. In omnibus enim alijs febribus tales accesiones æquales existunt, etiam citra alimentum ingestum. In hectica autem penitus contrarium euenit,nullo enim tempore accesio præhendit,sed vna cõtinua febris

mitis,diutius immoranti mordax.

Ingesto cibo post horã calor & velut æqualis accesio.

† ἀνώμαλος.

† ἀνώμαλον.

Aequalis accesio quid.

Aequalis accesionu discrimina.

† ἀνώμαλον.

Hectica & cõtinua differẽtia.

bris

bris est, velut ea quæ synochos, id est continua propriè nominatur. Sed hæc quidē quasi flammam quandam permultam occurrentem habet imponentibus manum: prætereà pulsus quoque velocissimus, frequentissimus, maximusque ei existit. In febre autem hectica, neque caloris multitudo occurrit, ac pulsus tantò minor, rarior, tardiorque est quàm in synocho, id est, continua, quātò calor ipse minor habetur.

Hecticarum febriū cōmunia. Exiguitas, æqualitas à primo initio, Siccitas cui sit ꝓpria.

De indicijs communibus cuique hecticæ febri, & quam ob causam post ingestum cibum calorē ipsum augeri contingat. CAP. XII.

COMMVNE igitur cuiusuis hecticæ febris est, vt exigua sit atque æqualis semper, à primo initio vsque ad vltimum finem. Proprium autē eius quæ tabi affinis existit, siccitas est: quoniam hectica febris sæpenumerò sine siccitate consistit, nequaquàm transiens in marcorem, qualis etiam nunc multis in magna † penuria contigit. febris igitur hectica dissidet à synocho, id est, continua: quemadmodum dictum iam est. Ab aliis autem habentibus accessiones † æquales, eo ipso maximè dissidet, quòd † inæqualitatem quandam illæ omninò habeant post alimentum sub ipsam accessionis præhensionem: hecticæ autē post alimentum

† λοιμῷ. † ἀθλίπτοις. † θλῖψιν

Hecticæ ab alijs habentibus equalem accessionē.

mētū velut accesſio quędā æqualis cōtingat: quæ (vt paulò antè docui) minimè accesſio habetur, ſed imperitos circa talia decipit ob caloris tùm multitudinē, tùm magnitudinem velocitatemq; pulſus. Talis autem febris ſequenti die planius cognoſcetur, ſi diligentiùs obſeruaris, quandiu permaneat poſt cibū ipſa pulſus calorisque alteratio. Inuenies enim tamdiu permanere omnium quæ manifeſtè apparent alterationem, donec diſtributio alimenti atque adiectio, ſqualorem cordis humefaciat: deinde rurſus ad priſtinum redire ſtatum, qui erat antequàm ſumeret alimentum. Si igitur alio tempore nutrias ipſum ſequenti die, rurſusq; alio tempore ſequēti die, inuenies ita fieri, vt dixi, augeri quidem calorem poſt cibum, pulſumq; ipſum, vt dictū eſt, alterari. Conſtat enim illis id accidere, quod calci ac lapidi calefacto. Si enim eis affundas frigidiſsimam aquam, multò calidiores ſentiuntur, tanquàm calor ſqualidus in eis ab humida ſubſtantia nutriatur. Quæ autem cauſa ſit ob quā ita eueniat, quæſtio naturalis exiſtit; ſed quòd ita efficiatur, cuiuis tētare volenti diſcere licet. Vbi enim manibus ſumas glebulam calcis, contemnes eius caliditatem, ac minimè ſenties. Vbi verò deponens ipſam humi, affundas illi aquam, perſpicies ſtatim admodùm caleſieri, atq; adeò feruere

Differentia.

Hectica non habet acceſſionē, ſed alterationem huic ſimilem.

Alterationis mora.

Analogia.

vt lebetes, quoties in multa flamma versentur. Videbis præterea vaporem ab ea haud exiguũ efferri: q̃ si audeas tangere, facilè deüreris. Ad hunc igitur modum ad ipsum sensum, humidus calor non paulò habet vim euidentiorem q̃ siccus. Cæterùm q̃ calor siccus existat per hecticam febrem cui succedit marcor, hinc discas licebit. Nemo statim ab initio præhensus est tali febre: qui corporis habitum habuerit humidum: sed qui siccior naturâ existit, maximéq; vbi calidus quoq; naturâ sit, & qui vitam delegit in labore, vigilijs, cura, ac victu tenui, is assolet statim ab initio præhendi hectica febre ex ira, ac mœrore: ac multò magis, quoties æstas, & constitutio calida ac sicca, locusq; eiusmodi fuerit. Principium autem eius terminatur, quoties eo tempore quo diaria per inclinationem mitiorem deducitur ad integritatem, adeò nihil eiusmodi ipsi accidit, vt siccitas perspicuè intendatur: tunc enim primũ succedẽs diariæ, hectica iam efficitur. Definitur præterea aliter eius incrementũ atq; perfecta generatio per accessionem tertię diei. Si enim (vt paulò antè diximus) eo die alia accessio minimè prę hendat, neq; æger sine febre existat, sed siccitas ipsi cõstanter intendatur, talis febris haud dubiè iam hectica est, ac processu tẽporis marasmodes sine mora euadet, nisi rectè curetur.

Humidus calor magis sentitur.

Siccitatis hecticæ marasmodis argumenta.

Hectica tabificæ obnoxia.

Principium hecticæ.

Hecticæ perfectæ nota.

tur. Definitur autē abitio eius in tabem, cùm primū pulsus debilis simul ac durus est, continuoq; paruus ac frequens is necessariò est, nō tamē propterea marasmodes existūt, sed propter debilitatem ac duritiem. At verò debilitas accidit ob fortem cordis intemperiem: durities autem, ob siccitatem: quòd si tales affectus præhendant cor ipsum, marasmode febre detineri animal tunc necesse est. In eandem præterea febrem incidunt ex acuta atque ardenti plærique eorum qui malè curantur: maximéque quicunque vbi frigidam aquam bibere postularent, adeò nihil eiusmodi biberunt, vt nec vllum aliud infrigidās remedium thoraci atque hypochondrijs adhibuerint. Quòd si adeò nihil eiusmodi adhibuerūt, vt insuper cataplasmatis ex melle plurimùm vsi sint, quę nunc frequenti in vsu sunt amplius in marcorem incurrere his promptum est, siue solùm febricitent, siue ex iecoris aut ventris inflammatione. Maximè enim his inflammationibus haud rectè curatis sucedit marcor: ita, vt quidam existimarint non aliter posse fieri huiusmodi affectionem, nequaquàm scientes, quòd neutrum horum, nec aliud quodquàm viscus, aut membrum, neque marcorem, neque penitus hecticam vllam febrem committat, priusquàm (vt diximus) cor ipsum afficiatur. Talis igitur

Abitiōis hecticæ est marcorem nota.

Pulsus duri & debilis causæ.

Febris ardentis in hecticā abitionis causa.

Viscerū inflāmationes.

Hectica occasiones.

affectio ei incipit, interdum ex seipso, vt ex ira ac mœrore forti & longo: interdum ex febre ardenti: quandoque verò ex affectibus pulmonis ac thoracis, maximeque †purulentis ac †tabidis. Vt autem ex his, ita accidit ex ventre ac iecore: & vt summatim dicatur, quauis diutina inflammatione in parte principe simul cum siccitate totius animalis, maximeque cordis. Ego nanque vidi inflammationi laxioris intestini diutinæ succedere marcorem, ac stomachi, ac vesicæ, ac renum. fuerunt autem nonnulli qui affecti erant difficultate intestinorum tali febre correpti, quùm scilicet laborassent inflammatione intestinorum. Atque etiam leuitates intestinorum, & fluores intestinorum diutinos, quoties statim ab initio, aut tempore precedente febris exigua incidit, marcor ipse subsequitur. & vt in summa dicatur, quoties præexiccatum cordis ipsius corpus, febrilem calorem susceperit †solutu difficilem.

† ἐμπυήμασι.
† φθόαις.
† δυσλύτως.

Maximũ indiciũ esse febris hecticæ, quoties arteriæ ipsæ sint quàm corpora quæ circiter sunt, calidiores: & quòd non oporteat solum circuitionem, sed ipsum febrium genus considerare.

CAPVT XIII.

Arteriæ alijs partibus calidiores.

MAximum itaq; signum febris hecticę est, quoties arteriæ ipsæ sentiuntur calidiores.

lidiores quàm corpora quę circiter sunt: quod per alias febres illis minimè accidit. Fit autē symptoma adhuc euidentiùs vbi laueris, aut alio quouis modo rarefeceris, ita vt humor quidam profluat, atque calor ipse perspiret. Calor enim moderatus in alijs partibus omnibus post talem perspirationem apparet: in ipsis autem arterijs nequaquàm minor est priore. Is verò quàmmaximè exquisitè sentitur per pulsuum diastolas, qui minimè mutatur post dictam expirationem: sed similis penitus permanet. Sola ergo consistens hectica febris perspicua est, siue absoluto sermone hectica, siue etiam marasmodes sit. Vbi verò cùm alia quapiam fuerit, difficiliùs iam cognoscitur: quemadmodum quæ nuper mulieri cuipiam accidit, cui non solùm die, sed etiam nocte non obscurè fiebat accessio. Latuit enim marasmodes febris omnes qui eam visitabant Medicos, existimantes oportere, neque principium præhensionis sensibile esse hecticæ febri, neque incrementum, neque vigorem, tanquàm minimè contingat hecticam febrem putridæ alicui posse implicari: sed nobis statim primis diebus in hac mulie-re cognita est. Vtraque enim † accessio quæ die ac nocte fiebat, breues efficiebat partes accessionis, ac sepe cum madore quodam, aut perspiratione vaporosa soluebatur tam per-

Hectica febris putridæ implexa.

† ἐπιεικμασία.

spicuè, vt corpus ipsum bene temperatum tangentibus sentiretur. Indicia autem in arterijs paulò antè dicta semper extiterunt, nequaquàm refrigeratis ipsis similiter alijs partibus, neque velocitatem aut frequentiam motus amittentibus. Quæ ergo alio loco sæpenumerò docuimus, etiam nunc dicimus: non oportere solùm circuitiones, atque proportiones accessionum considerare, sed multò priùs ipsam speciem febris: ex eaque cognoscere ipsam febrem, quemadmodùm ipsum hominem ex propria forma. Sic ipsi sæpe primâ die ad hunc modum speciem febris cognouimus, minimè expectantes tertianam, aut quartanam, aut quotidianam circuitionē. Sed de his secūdo libro de iudicijs latiùs docuimus, atq; eo ipso libro nihilominus diximus quomodo oporteat diariæ febris cognoscere differentias. Promiseram autem (scio) me dicturum hoc loco de illis. Sed cum recordarer pauca in eo libro desiderari, quo in plenum de omnibus præceptum esset alia quidem huc transcribere superuacuum duxi, adijciam verò ea tantummodò quæ intra modum sunt in eo prodita.

Quibus indicijs febres diariæ à seinuicem discrepent: quoniam interdum propter æstū, quandoque ex frigore ipso febris diaria consistit.

CAPVT XIIII.

Febri-

FEbricitantibus igitur propter æstũ, cutis magis ad habitum calidiorem & squalidiorem, quàm pulsus ad febrilem dispositionem mutatur: quocirca sitis minùs hos infestat, quàm vbi æqualem habent caliditatem. Ac primo occursu manus, calor in ipsis vigere videtur, contrà quàm in ægrotantibus propter adstrictionem. in his enim increscit. Caput præterea perusti maximè videtur, ijs qui propter æstũ febricitant. Gaudentque magis & iuuantur frigidis fomentis, atque ipsorum oculi calidiores & rubicundiores, videntur, cum siccitate, antequàm sine grauedine & defluxione febricitant. Quibusdam enim propter æstum talia accidunt, caputque ipsis redditur non solùm calidum, sed etiam plenum sanguine: ita vt omnes venæ admodùm contendantur, quæ circa oculos & tempora & frontem & faciem totam habentur. Quòd autem pleni sunt non minimum indicium est vnde discernantur ab ijs qui ex humorum refrigerio febricitant. Hi enim vbi caput male afficitur, promptè præhenduntur grauedine & defluxione, & febris ipsa interdum symptoma est solius in capite dispositionis. Sed magna ex parte tunc magis febricitant, quùm corpus totum refrigeratum est, vel exustum. At verò cutis mi-

Ephemeræ propter æstũ nota.

Sitis.

Ephemeræ ppter adstrictionem nota.

Grauedo in febre et defluxio.

Capitis grauedo ob æstũ frequẽs.

nùs calida refrigeratis, atque in tumore maiori corpus existit, nec quisquàm squalor circa faciem, qualis propter æstum febricitantibus euenit sine capitis repletione. Sed magna ex parte caput solet talibus repleri ab æstu, nisi quis fuerit admodum purus, ac sine excrementis: ijs enim tantummodò contingit calescens caput sine repletione permanere. Veruntamen interdũ sine repletione multus calor præhendit ipsum totum exustum. Hæc igitur affectio perspicuè dissidet ab ea quam frigus excitauit. At quæ cum repletione est, difficilè distinguitur: vtpotè defluxionem inferens ac grauedinem, quæ etiam refrigeratis accidunt. sed (vt diximus) squalor & magnus calor cutis, & quæcunque alia paulò ante dixi, propria vstorum existunt: de quibus in plenum libro de curandi via & ratione dicetur, cum alijs omnibus diariæ febris differentijs: quarum dignotiones quia secundo libro de iudicijs perstrinximus, nõ etiam hoc loco dicendæ sunt: sed hunc quidem librum hîc finiemus, deinceps verò febrium ex humoribus accensarũ omnes differentias indicabimus.

Ephemera ob æstum & frigus differẽtia.

PRIMI LIBRI FINIS.

CL. GAL. PER-

GAMENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBER SECVNDVS,

LAVRENTIO LAVRENTIANO FLORENTINO INTERPRETE.

*

De differentijs febrium ex humorum putredine infestantium: vbi refellit opinionem ponentiũ omnẽ febrem putridam fieri ex abundantia bilis.

CAPVT I.

SEQVITVR vt de differentia febrium ex humorum putredine infestantiũ disseramus: id priùs de eis admonentes, minimè sufficere (vt quidam voluerunt) ad generationem febrium augeri atq; exuperare humorem biliosum, quem alij pallidam, nõnulli flauã nominant bilem. Omnes enim arquati maximâ sic afficerentur febre, quibus copia talis bilis in toto corpore continetur: sed haudquaquàm febricitãt priùs, quàm alia quædam causa concurrat, de qua paulò pòst agetur. At verò absurdum est in quartana & quotidiana febre exquisita colligi amaram bilem existimare, quemadmodũ in tertiana atq; causo. Etenim contra quàm in illis in

Non omnis biliosus morbus est febris.

Arquati

Quartana febris

in quotidiana,& quartana febre, neq; vomitus biliosus neque sudor, neque vrina, neque deiectiones videtur biliosę:pręterea nec quicquàm aliud quod pręcessit,aut simul adest eis, subscribit. Febris enim tertiana parte plurima consistit in corpore naturâ bilioso, & in ętate vigoris, quę est omniū ętatum maximè biliosa, & ęstiuo tempore maximè quo talis humor exuperat. Itidem in regione calida & sicca temperamento & conditione ambientis aëris tali,& vita nō ociosa ac desidi plurimū, sed in labore,cura, vigilijs,ęstu,& victu parco, coq; calido & sicco. Quin & immoderatus vsus medicamentorum calefacientium & exiccantium committit febrem tertianam. Quotidiana verò ecōtrario penitus efficitur in natura pituitosiore, ac tempore hyberno, & conditione frigida & humida., senibus & pueris potiùs, in regione frigida & humida, & vita ociosa simul cum repletione,maximéque quoties post cibum lauantur: ac multò magis, vbi ipse cibus pituitosior naturâ existit.Sed neque vomunt tales biliosum humorem, neque deijciunt, †neque sudant, quemadmodum in tertiana febre.Hęc enim ex flaua bile putrescente fieri solet: quotidiana verò pituitosum humorem subsequitur, quo modo quartana melancholicum.Sic nanque natura corporis magis melancholica, & ętas incli-

Febris tertiana quibus accidit.

Febris quotidiana quibus accidit.

† ἐδὲ οὐ ἱδροῦσιν in quibusdam codicibus.

Febris tertianæ quotidianæ, & quartanæ materia.

inclinans, & autumni tempus, necnon omnia his proportionalia in cibo potuque, & toto victu, frigida & sicca temperamento, febrē gignunt quartanam. Et ob eam rē præcedens eas rigor nequaquàm similis est: sed in tertiana quasi pungens ac vulnerans sensum, efficientē causam indicat: in quartana autē quasi refrigerans. Sed de forma rigoris libro de causis symptomatū diffinitū abundè iam est, vbi etiā de eiusdē generis febriū differētia est proditū: nempe ex eis intermittentes (ita appello eas, quæ ad integritatem sensibilem desinunt) ex humore moto ac in omnē corporis partem delato efficiente febrem, consistere: synochos verò ex condito & contento in venis, de quarum cognitione secundo libro de iudicijs docuimus.

Febris quartana quibus accidit.

Rigoris tertianæ & quartanæ discrimen.

Febrium intermittentium & continuarū discrimē.

Febrium intermittentium tres haberi differentias: quotidianam, tertianam, & quartanā, atque esse synochon, id est, continuam, quam flaua bilis committat. CAP. II.

FEbrium igitur intermittentiū omnes differentiæ tres existūt: quotidiana, tertiana, & quartana. ex pituita putri, quotidiana: ex vtrâque bile, flauâ quidē, tertiana: atrâ autē, quartana efficitur. Continuarū verò quę ex flaua bile cōsistūt duplex genus est: vnum quidē earū quæ syno-

Febrium intermittentium species et differentiæ.

Cõtinua ex flaua bile duplex synocha et cõtinua.

synochi, id est, continentes appellantur, quarum omne tempus vna accesio est ab initio vsque ad finem: Alterum, earum quæ communi sed ambiguo genere cõtinuæ dicuntur, & multis particularibus circuitionibus continentur. Cæterùm synochωn differentiæ omninò tres existunt. Quædã enim earum ab initio vsque ad finẽ æqualis persistit, quædã paulatim crescit, quędam paulatim decrescit. Ac nonnulli primam nominant homotonũ, & acmasticam, id est, æqualiter affligentem ac vigentem: alteram anabaticam & epacmasticam, id est, ascendentem atque increscentem: tertiam verò paracmasticam, id est, inclinantem appellant. Synechωn porrò duæ differentiæ primæ existunt. Nam aliæ tertio quoq; die tantummodò habent accesionẽ, aliæ die intermedio alteram inferunt accesionem. Atque hæ nullum nomen peculiare obtinent. Febrem autem tertio quoque die accedentem, ego quidem nomino tertianæ finitimam: non tamen prohibeo, si libeat, aliter appellare, modò serues in rebus ipsis differentiam. Alia enim est natura, quoties desinunt ad integritatem, alia quoties ad inclinationẽ febrilem finiuntur, febres continuæ alternis diebus accesionem habentes. Et ad hæc vbi in medio altera fuerit accesio, natura quædam diuersa est: sed nullam ex his semi-

Cõtinuarum febriũ differẽtiæ.

Homotonos.

Epacmastica.

Paracmastica.

Tertianæ continua finitima.

semitertianam appello, non tamen prohibeo ita nominare volentes, si id vnum mihi caueatur ab eis, vt nullum febris genus omittatur, sed vnumquodque deinceps dicatur quemadmodùm ego nūc in hoc libro facere institui. Ex continuis enim quę in die medio accedūt, quędam in forma quotidianæ procedit, duas accessiones simillimas inuicem efficiens: quędam verò dissimiles habens duas accessiones, primæ quidem tertiam simillimam obtinet, secundæ verò quartam, in forma duarum tertianarum procedens: sed hæc ex bile potiùs: illa singulis diebus similiter accedens, ex pituitoso humore cōsistit. Porrò tertium aliud genus est febrium continuarū rarò eueniens, quoties accessio in forma quartanæ circuitionis procedit, nequaquàm desinens ad integritatem. Accidit autem, quemadmodùm febris tertio quoque die accedens, interdum duplex ac triplex: ita etiam hæc non solū duplex, sed etiam triplex. Sed hi febrium implexus libro de typis cōmodiùs indicantur. Febrium autem simplicium ex humoribus infestantium † simplices differentiæ tot numero sunt, quot proximè docuimus. Ex earum autem permixtione aliæ quædam efficiuntur, de quibus deinceps dicam, si priùs de simplicibus quod deest, adiecero: vt quæcunque fuerit omnino simplex febris, vnam speciem

Semitertiana.

Cōtinua in forma quotidianæ habēs accessionem mediam.

Cōtinua in forma tertianæ.

Trium febriū implexus.

† σύμπασαι.

quasi

quasi regulam quandam obtineat earũ, quas proximè indicabimus. Quæcunque verò degenerat aliquatenus, eatenus ab ipsis febribus simplicibus abscedit.

Febres simplices compositarũ sunt regula.

Quonam modo ex flaua bile delata in vniuersum corpus rigor existat: & vt ipsius tertianæ accessio, quod longissimum sit, horas duodecim occupet. CAP. III.

Febris ex flaua bile indicium.

FEBRIS igitur excitata ex flaua bile delata per corpora sentiẽtia, præhẽdit cum rigore, atque causodes est: & vomitu bilis, vel deiectione, vel sudore, vel quibusdam horum, vel omnibus simul soluitur. Huius febris longitudo accessionis quæ maxima sit, horarum est æquinoctialiũ duodecim: atque appellamus eam exquisitam tertianam, ex temperamento ægri bilioso, ac tempore, & regione, & conditione, & victu calido & sicco effectam. Sed omnia alia paulò antè docuimus, quæcunq; cõducunt ad eius generationem. Atque accessio breuior est magna ex parte, quàm quæ anteà dicta est longitudo, perquàm multam maioris ac minoris obtinens differentiã: vel propter quãtitatem & qualitatem ipsius bilis, vel propter ægri vires, vel propter præsentem tunc in ægro corpore dispositionem. Bilis enim copiosior, longiorem quàm paucior efficit

Hora æquinoctialis. 15. gradib⁹ designatur vt distinguat ab inæqualib⁹ et planetarijs solstitialibus æstiuis⁹ brumalibus seu hybernis.

Accessionum ter

efficit accesſionem: tenuis, breuiorem quàm craſſa. Sic verò & vires validiores, breuiorē: imbecilliores, longiorem. Et corporis diſpoſitio rara quidē, breuiorē: denſa verò longiorē. At verò tempus intermiſsionis in tali febre, ex pulſu indicium putredinis humoris penitus † obſcurum habet, ſequēti die ac nocte poſt accesſionem. Leuiter autem ſuccenſa ægrè cognoſci poteſt primis partibus poſterioris diei: ſed adhuc clariùs circa fines eiuſdem diei aut noctis: atque adhuc clariùs proximâ die vel nocte, quæ præcedit ſcilicet diem aut noctem acceſsionis. Sanè in ea ipſa perſpicuum iam eſt indiciū: multoq; magis, quoties acceſsio præhendat: ac multò magis, vbi aſcendat ad ipſum conſiſtendi vigorem. In eo verò † minus quàm per incrementum, rurſusque multò minùs per inclinationem. Hanc febrem ſi libeat nominare exquiſitam tertianam, nomine vtēris antiquo: ſin minùs at certè nobis dabis ita nominare gratiâ perſpicuitatis doctrinæ.

tianæ diſferētiæ.

Intermiſſionis tēpus.

† ἀδιάγνωστον.

† Vide, nū magis ſit legendum.

Pituitam refrigerare partes extremas per initia acceſsionum, difficulterq; accendi calorē minimè purum, ſed ſimilem fumo quaſi viridioribus accenſis lignis. CAP. IIII.

Pituitoſa ſimplex.

ALIA porrò eſt ſimplex ac exquiſita febris ex pituita putri, quæ per membra

ſentien-

sentientia pellitur ab ipsa naturâ, consistens.
Ea incipit ex frigore partium extremarum, atque horrore potiùs, quàm rigore: difficulter accenditur, longumque obtinet incremẽtum ad ipsum consistendi vigorem: quoniã humor ipse ex quo consistit, frigidus atque humidus est temperamento, ac glutinosus cõsistentiâ. Itaque difficulter accenditur, ac tardè mouetur sæpe in ipsis meatibus hærens. Ac premit quidem interdum, grauatque vires. Inæqualem autem ac magis debilem efficit paruumque pulsum in principio ac primo incremento. Per febrem verò biliosam existit inter initia accessionum vnaquæque affectio ex dictis circa pulsum: sed ab illa quidem citò abeunt, tùm alia, tùm etiam inæqualitas, quæ magna ex parte nec cum talibus febribus accedit, nec tales febres comitatur. Calor autem ipse non multò postquàm destitit rigor, accenditur luculentus, quemadmodùm ignis quidam planè purus, in quo nulla fumosa caligo inuehitur. Calorẽ verò pituitosi humoris assimilabis igni fumoso lignorum viridium accensorum. Euacuationes igitur in eo paucæ existunt, ac longitudo accessionis diuturnior: & tẽpus intermissionis non æquè ac primùm purum est, sed semper seruans in calore & pulsu, putredinis humoris indicium. At verò & in hac febre circa

Initium pituitosæ simplicis.

Pulsus. Biliosæ & pituitosæ discrimen inter initia.

Analogia.

Accessio pituitosæ.

ca principia, atque incrementa accessionum indicium putredinis est manifestissimum. At tamen & hæc vbi exquisita fuerit, videtur multis habere puram intermissionem: & nos ipsi ita etiam non rarò dicimus, quoties importuna sermonis curiositas videtur. Accidit autẽ naturæ corporis, tẽpori, regioni, tẽpestati, studio, victui, & alijs omnibus pituitosis. Accedit verò singulis diebus, quamuis minùs calida sit quàm biliosa, quę tertio quoq; die fatigat. Sed constat hanc quidẽ (quoniã & humorẽ habet accensu facilem, & prõptè semper ob tenuitatem quicquid eius feruefactum est per accessionem, expurgatur) ad integritatem quandam magis puram desinere, & exiguum post accessionem vestigium putridi caloris relinquere: eam verò quæ ex pituita consistit, nec integrè purgari per inclinationes accessionũ, nec exiguum, quod velut succendatur, relinquere. Inde ergo efficitur & intermissio multò deterior, & secundæ accessionis maturius principium.

Intermißio pituitosæ.

Humor incẽsioni propẽsus

Accessionis ad integritatem desinẽtis causa.

Intermissio deterior.

De quartana quæ ex atra bile consistit: & quonam modo fieri poßit, vt rigor sine febre efficiatur. CAP. V.

Quartanæ exquisitæ causa & intermissio.

AT verò tertium genus intermittentiũ febrium, quartana scilicet exquisita, quoties ex humore melancholico solo effici-

F tur

tur frigido ſiccoque temperie, paulatim qui dem ſuccenditur: quemadmodum lapis quidam, vel teſta, vel os, vel aliud quodpiam ſic frigidum & ſiccum corpus. Vbi verò flamma quædam ex eo accenſa eſt, nihil relinquit fumoſum, neque ſemiüſtum poſt acceſsionem: & ob eam rem euacuationes plures ex tali humore quàm pituitoſo, & intermiſsio planè pura eſſe videtur, eo quòd hîc omne id humoris melancholici quod eſt accenſum euacuatur atque diſcutitur. Et ob eam rem accidit illis rigor, qualis potiſsimùm in forti frigore refrigeratis: non qualis interdum exiſtit per æſtum vel laſsitudinem, vel medicamentum calidum, ac mordax vlceri adhibitum. Cæterùm neceſſe eſt hanc febrem anteceſsiſſe quicquid colligit atram bilem, ex vitæ genere, victu, cœli ſtatu, tempore, regione, natura & ætate ægri melancholica. Acceſsio preterea huius febris longitudine temporis, tertianæ ſimilis eſt: atque interdum accidit, vt ſit longior, quãuis exquiſita ſit, quoniam ex humore frigidiore conſiſtit. Cauſa autem ſimilis eſt in his febribus & alijs omnibus quæ differentiam longitudinis efficit acceſsionum, quemadmodùm paulò antè diximus in exquiſita tertiana: in multitudine & qualitate humoris, & robore & infirmitate virium, & ad hæc ipſa ægri diſpo-

Quartanarũ rigor.

Quartanæ obnoxij.

Quartanæ acceſſio.

In acceſſione lõgitudinis cauſæ.

dispositione differentiam habente. Nam & alia omnia proportione respondent ijs quæ ex humore bilioso consistũt. Quocirca si hu mor melancholicus neque putrescat, neq; ve hementer feratur per corpora sentientia, nequaquàm efficit melancholicam circuitionẽ exquisitam. Sanè arquatis affectibus propor tione respondent ex liene morbi diutini me lancholici, corporisque totius colores fœdi. Et erysipelatibus ac herpetibus qui ex flaua bile consistunt, cancri & phagedenæ propor tione respondent. Sed neque ex his neque ex melancholicis affectibus necessariò febricitant, nisi priùs humor melancholicus & bilio sus putrescant. Natura enim semper nititur, suis viribus vtens, assimilare partibus nu triendis quicquid fieri vtile potest: excernere autem id quod minimè istiusmodi est. Quòd si interdum præcrassitie, vel copia, vel lentore excrementi, vel stipatione quadam meatuũ, vel sua ipsius debilitate nequaquàm possit excernere humorem vniuersum prauum, immorantem diutiùs in ipso corpo re animalis putrescere necesse est. Nullus enim alius humor permanere qualis extitit ab initio, potest, nedùm qui adeò vitiosus est vt ab ipsa natura cultũ amplius suscipere nõ possit: sed aut concoctus apponitur atque assimilatur solidis animalis partibus, aut cor-

Arquati atrabi-lares. *Serpentia.* *Ignis sacer.* *Comesa.* *Modus putrefactionis.*

rumpitur atque putrescit. Ad hunc modum arquatis ac melancholicis affectibus, quoties humor biliosus exuperans in corpore diutiùs immoratur, febris superuenit. Sæpe etiã dispositio in iecore & in splene attulit febrem, quoties aut inflãmatio aliqua, aut obstructio committit prædictos affectus. Pari ratione nec vbi pituitosus humor exuperat, febris sequitur, nisi putrescat priùs. Atque ob hunc quidem, quod ab antiquis existimatũ est esse impossibile, sæpenumerò visum est: id autem est sine febre rigor, qui nonnullis quidem semel accidit, nonnullis autem etiã per circuitum pluribus diebus, vel continuus ab initio vsque ad finem, vel omninò ita mediocris, vt nequaquàm esse videatur, quoties quieuerint, sed vbi moueãtur tantummodò efficiat sensum: vel etiam maior, vt etiam sine motu infestet. Sed quoties talis humor spacio temporis putrescat, non rigent solùm: sed etiam febricitant. Et diuturna admodùm & solutu difficilis febris in quotidianæ forma tales affectus sequitur.

Arquatis superuenit febris.

Rigoris circuit⁹.

Febris solutu difficilis.

De febre epiala qua simul febricitant ac rigent, ac de humore quem Praxagoras vitreum appellauit, & quotnam pituitæ genera sint.

CAPVT VI.

Hoc

HOC genere continetur febris epiala propriè nominata, quoties simul febricitant ac rigent: & vtrũque sentiunt, eodẽ tẽpore in quauis corporis parte. Sanè Archigenes existimat de nulla altera nomẽ epialou dici, quàm de vna hac febri. Sed constat Atticos quosdã viros rigorẽ ante febrẽ ita appellare. Enimuerò Praxagoras videtur mihi appellare vitreum, humorem talem. Recentiores autem, è quibus Philippus est, crudum simpliciter, nullum adijcientes vocabulũ ad exquisitam definitionem. Is profectò ex specie pituitosi humoris est: vt qui admodùm frigidus atque †humidus sit. Quisquis enim humor frigidus simul & humidus fuerit, sub ipsam phlegmatis, id est, pituitæ cadit appellationem, si quis Hippocraticè & ex omnium consuetudine non solùm veterum, sed etiam aliorum scriptorum nominare voluerit. Prodicus enim libro de naturâ hominis prauè nominat, errans circa tale vocabulum ipsa demiranda etymologiâ adductus. Sed non est præsentis temporis ad talia deflectere orationem, cum aliam dicarimus illis disputationẽ. Ergo rursus ad institutũ veniamus. Quisquis in corpore humor fuerit frigidus & humidus, ipsi hũc nominamus pituitã: tu si libet appellabis scindapsum. Adcò sanè nulla mihi vocabu-

Epialæ causa.

† γλισχρός, id est, lẽtus.

Pituita quid.

lorum est cura. At verò scias huius humoris plures esse differentias. Nam vna quidem species eius est admodùm frigida: ita vt maximos dolores adferat, quum in locum calidum impacta est. Et sæpenumerò multos dolores eorum qui colici dicuntur, ex acri clysmate tali humore euacuato, statim sedatos intueri licet. Hic autem humor videtur similis aspectu vitro fuso. Altera verò species pituitæ est, quam excreantes sæpe expuunt quidam sensibilem obtinens dulcedinem. Constatque eam nequaquàm posse esse omninò frigidã, si recordamur eorũ quæ libro de simplicium medicamentorũ viribus docuimus. Tertia prætereà species alia pituitæ est, quæ ipsis expuentibus acida sentitur, ac minùs quàm vitrea, magis quàm dulcis frigida est. quemadmodùm altera salsa habetur, aut ob putrefactionẽ, aut ob permixtionẽ salsæ serosæ humiditatis: ex qua febricitãtes minimè rigent, sed horrẽt tantũmodò, præhendente accessione. Acida autem ac vitrea si moueatur, per corpora sentientia permeans, infert rigorẽ sine febre. Quòd si qua putredo moderata illis adfuerit, epialam cõmittit febrẽ. Sin magis putrescat, rigor præuenit: febris ipsa subsequitur, deuicto frigore ab ipsa multitudine caliditatis, ita vt nullo modo existat per incrementa & vigores accessionũ. At verò

Pituitæ species.

Phlegma vitreum.

Phlegma dulce.

Phlegma acidum.

Phlegma salsum.

Rigor sine febre.

Febris epiala.

rò vitrea pituita forsitan acidæ qualitatis particeps est: ita vt omnes eius differētię tres existant: acida, dulcis, salsa. atque ex pituita dulci putrescente rigor minimè antecedit febrem. forsitan verò neque simpliciter, neque à simplici causa quis existimarit tales fieri febres. Siquidem quicquid pituitæ putrescit, accendit febrem: reliquum nondum putrescens, ex quo rigent non eiusdem est qualitatis, cùm ea quæ putrescit. Si igitur ab hac quidem rigor, à putrefacta verò febris efficitur, duplex semper causa erit. Licet verò hîc dicere febrem ab altero quidem fieri causæ genere, rigorem autem ab alio: vt qui nō sit, quod febris. Per febrem tamen tertianam flaua bilis & rigorem efficit, & febrem. Sed hæc logicæ magis sunt considerationis: nos ad institutum nostrum redeamus. Permixta pituita putrescente, ex qua fieri quotidianā docuimus, cum biliosо humore efficiente tertianam, cō posita duplexque causa & dispositio fuerit. Alter enim humor vno quoque die, alter tertio quoque die cōmittit accessionem: ita vt vnus dies duas habeat accessiones: alter verò vnam, quùm tempora accessionis in easdem horas minimè incidūt. Vbi enim incidant, vna erit confusa, neque tertianæ, neque quotidianæ exactam speciem seruans. Et quoniam vtraque febris duplex est, implexus quatuor

Pituita vitrea.
Pituitæ tres differētiæ.
Rigor ex pituita dulci.
Rigoris in febre tertiana causæ.
Tertiana quotidianæ implexa.
Hic initium alij faciūt. 7. cap.
Tertiana quotidianæ cōfusa.
Febris tertiana & quotidiana duplex.

erunt. Vnus, in quo tertiana permiscetur quotidianæ: secũdus, in quo tertiana permiscetur continuæ quotidianæ: tertius, in quo permiscetur quotidiana tertianæ continuæ: quartus autem, in quo permiscetur quotidiana continua tertianæ continuæ.

Tertianæ et quotidianæ implexꝰ quatuor

Accessiones implexarũ febrium concurrentes.

Quot modis fieri conueniat implexus febriũ, ex quibus æger minimè deducitur ad integritatem. CAP. VII.

Non cõcurrẽtes

CAETERVM vniciuisque dictorũ implexuum differentia duplex est. Interdum enim omnes accessiones eodẽ tempore simul inuadunt, quandoque diuersis tẽporibus accessiones præhẽdunt. Sed hi cognosci facilè possunt, præterquàm quòd sæpe intermittẽs minimè cognoscitur à parùm exercitatis: quoniam ægri nũquàm deducuntur ad integritatem, sed oportet speciem considerare accessionis, quemadmodum secundo libro de iudicio satis dictũ iam est, & inde cognoscere, nõ ex ipsa circuituum proportione. Subijciatur enim venisse cuipiam circa horam primam, accessionem simul cum rigore, qui videatur vulnerare carnem laborantis, deinde omnia alia tertianæ febris indicia vsque ad vigorem processisse: cum vomitu bilis simul cum sudore benigno inclinare, atque esse iam diei horam nonam. Porrò

Accessionis species.

Accessionis tertianæ nota.

Hîc hora distinguit initio diei facto hora sexta matutina.

Porrò cõiectare nos ex toto accessionis mo tu, circa vndecimam horam sine febre fore ægrotum, ea scilicet integritate quam in circuitibus nominare solemus. Ita verò sperantibus statim subsistere sudorem, aut densata solùm, aut etiam inhorrescente cute. Deinde initium, atque incrementum, & ad hæc vigorem in genere continuæ febris pituitosæ sequi. duplicem profectò ita cognoscemus causam esse ac speciem febrium, mixtâ intermittente cum continua. quamuis nulla inueniatur intermissio. Ac sequẽti quidem die speramus præhensuram accessionem hora nona. & si vt expectabamus res ipsa eueniat, penitus tertio die similiter sperabimus adhuc febricitante ægroto, iterum prehensuram eum tertianę febris accessionẽ hora prima. Quòd si præueniat, aut cunctetur accessio, quam secunda die sperabamus fore hora nona, atque ea quam tertio die credebamus futuram prima hora: non etiam posthac sequentibus diebus, neque nonam horam, neque primã expectabimus, sed tantò priùs aut posteriùs, quantò proportio primæ circuitionis accessionem præuenisse ab hora qua initio cepit, aut tardasse, indicauit. Vtra verò earum desitura sit priùs, tùm ex febris specie coniectandum est, tùm ex ipsa accessionis longitudine, & magnitudine, & more, & motu, & item cir-

Accessio pituitosa continua.

Tertianæ intermittentis cũ cõtinua pituitosa nota.

Præsagiẽdi modus.

Species febris desinẽtem indicat.

Lege cõmẽ. aph. 12. lib. 1.

Accessionis accidentia.

Circuituum ratio.

Vrina est cruditatis concoctionisq; potissimum indicium.

Pituitosa continua simplex & permista

circuituũ repetitione,& anticipatione & tardatione,& adhæc indicijs quæ posteà apparent cruditatis & cõcoctionis totius morbi, quorũ in vrina maxima censentur. Ac de his omnibus libro de iudicijs satis dictum est. Quòd si pituitosa continua nequaquàm ad nonam horam, sed quintam aut sextam excipiat intermittentem biliosam,quæ prima hora incepit,adhuc difficilior cognitu est vulgo isti medicorum,quibus talis consideratio minimè curæ est,an scilicet sit vnum febriũ genus quod infestat,an duo,& quodnã vtrũque sit. Cæterùm tanquàm nihil horũ cognoscentes,non solùm nesciunt quonam modo oporteat curare eas quæ nequaquàm cognoscuntur qualesnam sint,sed neque vtrũ secunda die suspectas habere conueniat vtrasque horas,quæ prima die accessiones attulerunt. Ego nãque (scio) visus sum eis sæpenumerò vaticinando potiùs quàm præsentiendo, vt medici solent coniecisse initium accessionis.

Permisceri inuicem febres, scilicet tertianam exquisitam & quotidianam: & quonam modo Agathinus errauerit circa semitertianam.

CAP. VIII.

Feb. quotidiana.

PER hanc igitur mixtionem (de qua nũc agimus) tertianæ cum ea quæ quotidie accedit, vidi interdum circa primam horam

præhen-

præhendere accessionem exquisitæ tertianę, circa sextam autem existere accessionẽ eius, quam recentiores medici propriè nominant καθημερινόν, id est, quotidianam. Solét enim ita nominare febrem quæ singulis diebus accedit, nequaquàm desinens ad integritatem. Ipse verò solitus sum talem nominare ἀμφημερινόν συνεχῆ, id est quotidianam continuã. nomẽ enim καθημερινόν, nequaquã licet inuenire apud quenquam Græcorum scriptũ, sed ἀμφημερινόν appellant, rem omnem quæ singulis diebus similiter fit, sed vt Plato dixit, contemnere oportet nomina eos quibus tantarum ac talium rerum proposita est con sideratio. Appelletur igitur, gratiâ clarioris doctrinæ, ea quæ singulis diebus accedés desinit ad integritatem, quotidiana simpliciter, nihil insuper addendo ei per orationẽ: ea verò quæ minimè desinit, quotidiana cõtinua: ac liceat tibi, si libeat, alteri adijcere, intermittens. Pari ratione dicendum, & de ea quæ tertio quoque die accedit. Altera enim differentia tertiana simpliciter, vel etiam intermittens tertiana habetur. altera tertiana continua est. Licet verò & continuam tertianam nominare tertianam simpliciter, sine adiectione vlla: quemadmodùm nonnulli appellant. Sed enim non opus est fusiùs disputare de nominibus: sed redire ad institutum.

καθημερινός. *Quotidiana cõtinua.* *ἀμφημερινός.* *Simpliciter quotidiana quid.* *Quotidiana cõtinua.* *Tertiana simpliciter, vel tertiana intermittens.* *Tertianæ cum quotidiana implexæ historia.*

Nam

Nam adoleſcens in quo dixi implexum ex-
titiſſe tertianæ cum quotidiana continua,
primâ quidem die mane incepit cum rigore
tertianæ proprio febri, alia omnia ſeruans
exquiſitæ tertianæ indicia vſque ad ſextam
horam, ſubitumque vomitum bilioſum, † ac
paruum ſudorem, à quo ſtatim † contractus
eſt atque inhorruit homo: deinde rurſus præ
hendente acceſsione, pulſus erat paruus &
inæqualis: pòſt vſque ad horam vndecimam,
ſuccenſa adhuc paulatim, plèraque ipſius ac-
ceſsionis habebat propria: pauca verò quæ-
piam ipſius quoque incrementi: deinde vſ-
que ad noctis horam quartam incrementum
† diligens erat, poſt in eadem magnitudine
permanebat ad ipſum quidem ſenſum, vſque
ad horam noctis ſextam. Vnde iam perſpi-
cuè videbatur inclinare vſque ad quartam
horam in ſecundo die. In ea enim contrahe-
batur, atque ipſius acceſsionis indicia oſten-
debantur, partibus quidem ipſius extremis
frigidioribus euadentibus, pulſu autem par-
uo: atque increſcebat vſque ad veſperam pau
latim, neque horrorem quempiam, nec inæ-
qualitatem aliam efficiens: deinde rurſus vi-
gebat circa horam quartam noctis, ac ſenſi-
biliter inclinare incipiebat circa ſextam. Ac
quòd quidem tertia die hora circiter ſecun-
da oportebat eius expectare acceſsionem
fore

Marginalia: † τι χολ πολύν, et multū καὶ γαστρὸς διαχώρησιν ἱκανὴν χολ ταύτην χολώδη &c. & ventris excretionē bilioſam ſatis multam in quibuſdam codicibus. † συνεστάλη, ſupra dixit denſata eſt cutis. † ἀκριβῶς i. germanum ac verū.

fore quotidianam, perſpicuam erat:non tamen tertiana,an ſeruatura eſſet eandem horam,an non, perſpicuum erat. Acceſsio igitur horrifica incepit hora ſecunda, quæ citiùs quàm pro acceſsione,in prima ac ſecunda die continuæ quotidianæ increſcens vſque ad quintam horam, initium rurſus alterum fecit poſt quintam horam,atque ei erant omnia ſymptomata ſimilia ijs quæ ſecunda die extiterant. Deinde rurſus increſcens promptius vſque ad octauam horam, rurſus horruit in illa hora, ac paulò pòſt acceſsio promptè aſcendebat increſcens: ita vt circa horam noctis quartam ad conſiſtendi vigorem deduceretur. Ecquidnam aliud quàm exquiſitæ ſemitertianæ hæc acceſsio extitit? Cùm duæ febres eâdem hora inciperent, eo quòd quæ ſingulis diebus repetebat, duabus horis præueniſſet:tertiana verò duabus horis tardaſſet. Quocirca nitenti dignoſcere ſpeciem febris perſpicuè videri potuiſſent temperata ac permixta tertianæ,ac continuę quotidianæ ſymptomata. Cùm enim tertiana cum rigore incipiat,quotidiana verò ſine rigore, permixta ex vtriſque horrorem ſtatim inferebat,rem quidem minorem rigore, maiorem verò frigore:ac tantò maiorem frigore,quantò minor rigore eſt. Quapropter æqualiter diſtans ab extremis vtriſque horror

Initij acceſsionis ſignum.

Acceſsio horrifica.

Exquiſita ſemitertiana

Tertiana cum rigore.

Quotidiana cū frigore.

Semitertiana cū horrore incipit.

Horror rigoris frigorisq; medius. ror in medio amborum collocatur, rigoris scilicet atque frigoris: id quod tẽperatis inuicem extremis potissimum fieri solet. Ergo nõ ab re nomen tali febri semitertianam indiderunt. Temperata enim ex quotidiana continua ac tertiana intermittente, totius suæ naturæ partem dimidiam vtranque prędictarũ febrium habet. Vt igitur hemionus, id est, mulus est ac semideus dictus: eodem modo semitertiana. Mulus enim medietatem quidem equi conducentis ei ad generationem, medietatem veró asini habens, ab altero eorũ tantummodò dictus est. Et semideus, indicatur quidem participare dei medietatem: quòd autem homo sit altera ex parte, omittitur. Itidẽ semitertiana, medietatem alteram habet tertianam, medietatem alteram quotidianã continuam. Sed duplex modus generationis eius est, aut enim in vnum tempus duæ accessiones concurrunt, vt paulò antè dixi, quia altera præuenit, altera cunctatur: aut ambæ statim ab initio inuicem temperantur. Ac quæ quidem ambabus in vnum tempus coëuntibus fit, vnam solam habet accessionem naturæ ipsius semitertianæ: altera verò, omnes ab initio morbi vsque in finẽ, quæ maximè propriè semitertiana ab omnibus nominatur. Sed de hoc paulò pòst agetur, potissimùm propter Agathinum & Archigenem, Adole-

Semitertianæ denominatio.

Semitertianæ modus duplex.

Febris semitertianæ pulchra historia.

scenti

scenti igitur quem nostra narratio supposuit, tertio die tali veniente accessione, propterea quòd in vnum tempus ambarum febriũ accessiones incidissent, preueniente duabus horis quotidianæ ipsius accessione semper, tertiana autem cunctante semper duabus, accessio quarta die incepit, oriente sole speciem seruans exactam febris pituitosæ. Futurũ autem ex proportione erat, vt quinta ab ea accessio inciperet circa decimam horã noctis, quoniam semper præueniebat horis duabus ab initio: tertia autem accessio febris biliosę habitura principium erat quinta die, hora quarta, ita vt medium interstitium initij duarum accessionũ foret sex horarũ. quod etiam factum est, circa decimam horam quartæ noctis incipiẽte accessione secũdũ speciẽ pituitosæ febris; atque ita procedente vsque ad horam quartã diei, coeunte verò cum biliosa simul modico rigore, deinde rursus permixtã speciem habente accessione secundũ biliosæ simul ac pituitosæ speciem. At verò subsequenti nocte circa octauam horam pituitosa febris incipiens exquisita ac sola, totam obtinuit sequẽtem diem, quæ sexta fuit: tùm autem vsque ad mediã noctem inclinãs, inde rursus incepit eodẽ modo. Posteà reliquã noctis medietatem, & tempus vsque ad meridiem septimæ diei obtinẽs, iam quodãmodo incli-

inclinauit. Sed tertiana ei successit cũ rigore incipiens, quemadmodùm solet incipere exquisita tertiana: atque alia omnia eodem modo exquisita afferens indicia, bilis vomitum effecit, & deiectionẽ biliosam, & vrinam bonam, & quendam madore crepusculo vespertino, indicans perspicuè ijs qui didicerũt cognoscere genera febrium, quòd remitteretur, atque inclinaret, & soluenda esset post vnã, vel (cùm tardissimè) alteram circuitionem. Etenim inclinatio facilitatem habuit mirabilem quandam, & qualem nulla ex prioribus, vsque ad horam noctis quartam. In illa enim febris pituitosa singulis diebus accedens, horis autem duabus præueniens, incepit, atque occupans totam noctem, & totum sequẽtem diem, rursus incepit octaua nocte, secũda hora: quam quidem noctem totam occupãs inclinauit sequenti die nono. Accessio autem tertianæ erat futura in illa die circa octauã horam: quoniam duabus horis cunctabatur. Sed tunc circa horam nonã incepit, indicans adhuc eo suam inclinationem. Sole autẽ occidente coiuit cum ea accessio pituitosa, anticipãdo inuadens, quemadmodũ solita erat: & noctem occupans illam, & sequentem diẽ, rursus incepit decimo die, hora decima. Dein rursus vndecima die hora octaua exactè permanens pituitosa: deinde circa horam noctis

primam,

primam, initium horrificum tertianæ febris quatuor horis tardantis extitit. tùm autem sexta hora noctis venter deiecit biliosa, & quidam in toto corpore sudor extitit: & post hęc tota inclinatio prope integritatem deuenit, atque erat iam perspicuum tertianam destitisse integrè, pituitosam autem esse relictam solam iam & inclinantem. Has igitur ob res circa duodecimam diem, nec insuper accessio preuenit horis duabus, quēadmodū antea solita erat: sed septimâ hora incepit, deinde circa decimamtertiā haudquaquàm sexta: sed tardauit, ac septima hora incepit, ostendens insignem facilitatem atq; inclinationem. Quartodecimo autē die inclinatio multò melior extitit, atque accessio incepit hora nona, & in vrina insigne concoctionis indicium apparuit, prenuncians forе solutionem futuro decretorio, sed de hoc nunc non est sermo, nisi obiter. Quod autem sæpenumerò permisceantur diuersi generis febres medicorum vulgus latentes biliosæ scilicet pituitosis, itemque continuæ intermittentibus, præscriptus ægrotus abundè indicauit.

De differentia semitertianæ. CAP. IX.

SEd cùum de his † satis dixerimus, ad id quod paulò antè promisimus, rursus ve-

† τὰ ὑποκόϊα.

G nia

Tertianæ cum quotidiana continua permixtio triplex.

niamus. Composita enim ex tertiana & quotidiana continua (quam vocamus semitertianam) vel habet flauam bilem exuperantem, proindeque flauæ bilis symptomata vehementia: vel hanc pauciorem, pituitam verò copiosiorem, proindeque quotidianæ continuæ pathemata certiora: vel neutrum altero humore exuperantiorem, sed ambos equales, quæ sanè exquisita semitertiana est, talis specie qualem Hippocrates indicauit, scribens libro primo epidemion ad hunc modũ. Plærique in hunc modum afficiebantur: Febris horrifica, continua, acuta, in totum minimè intermittens. Modus autẽ semitertianæ erat, diem quidem vnum habens leuiorem, altero autem grauius affligens, atque ad acutiorem dispositionem increscens. Horrificam autem dixit, non simpliciter febrem incipientẽ cum horrore (nam innumeris febribus id accidit, de quibus deinceps docebo) sed in qua bonam partem accessionis horror occupat altera duntaxat die, in qua simul inuadunt tertiana ac quotidiana continua. Sequens enim dies quotidianam tantummodò habet. Quocirca prima dies magna ex parte permixtam ex vtrisq; febrem committit: secunda autem continuam quotidianam. Interdum enim prima die incipere pituitosam, secunda autem vtranque contingit. Accessio igitur commu-

Semitertiana exquisita.

Horrifica febris quid.

Semitertianæ exquisitæ accessio.

nis

nis ex vtrisq; quoties æquales fuerint humores, talis est, qualem paulò antè descripsimus semitertianam. Vbi verò tertiana exuperat, febris magis horrifica est, & aliquid vigoris in accessione assumit. Statim itaque calidior talis est atque ardentior, ac celeriùs peruenit ad consistendi vigorem: & item quendam bilis vomitum: vel deiectionem, vel madorem infert. Vbi verò humor pituitosus exuperet, frigus extremarum partium exuperat, & horror paruus est, & pulsus † contractio fortior ac diuturnior est, ac lentè accessio incresSit, & multo post tempore viget: non tamen sitim efficit, neque ardorem, neque vomitus, neque deiectio biliosa, vel mador per eam existit. Atque huius mixtionis duarum febrium etiam Archigenes ipse in notitiam quandam deuenit, sed confusè & incertè, quemadmodum indicauimus septimo lib[ro] quem contra ipsius commentarios de pulsibus effecimus. Existimat enim in semitertiana quandoque exuperare tertianam febrem, quandoque quotidianam: non tamen mixtionem æqualem earũ quæ sola semitertianam exquisitam committit, aut cognouit, aut indicauit, sed penitus omisit. Cùm enim æquales magnitudine sunt intermittens tertiana & quotidiana continua, initium accessionis cum horrore existit, id enim medium

Semitertiana magis biliosa.

Semitertiana magis pituitosa.

† θλῖψις.

Semitertianæ ex pmixtione æquali initiũ.

Horror.

rigoris, perfrictionisq; existit, è quibus alterum tertianæ, alterum quotidianæ continuæ inest. Incrementum verò post initium propter tertianam facilè suscipit caliditatem, atque ad consistendi vigorem festinat: propter pituitosam autem tardum, quantùm in ea est efficientem incrementum, inhibetur atq; interrumpitur. Atque est veluti quędam pugna symptomatum, interdum incalescente ægro, quoties tertianæ calor vehementius agens ad cutem humores effert, detinente autem interdum ac retrahente intrò huius motum pituita, quæ ociosa ac frigida est ex naturâ, ac difficile mouetur, & tardè transmeat. At verò in tali pugna exuperante frigido humore, contractio efficitur, & horror ac frigus partium extremarum & cutis: ita vt altera accesio rursum incipere videatur. Quòd si calidior exu[illegible]t, vniuersim calefiunt, & propè ad vigorem peruenisse videntur. Dein paulò pòst exuperante pituitoso, ęgri rursus contrahuntur, refrigerantur & horrent. Idque minimè desinit vsque ad consistendi vigorem, qui maturiùs quàm pro pituitoso humore, tardiùs quàm pro bilioso existit: quoniam pituitosus detinet biliosi celeritatem, biliosus tamen tarditatem ac segnitiem pituitosi accelerat. Atque huiusmodi quidem exquisita semitertiana est, ex æquali temperamento dua-

Symptomatum pugna.

Pituita ociosa.

Accessionis repetentis occasio.

Incrementum semitertianæ.

Vigor semitertianæ.

duarum febrium & duorum humorum effecta. Ea verò quę minimè exquisita est, vel humorem biliosum, vel pituitosum obtinet ampliorem.

Semitertianam esse febrem continuam, nec vnquam deduci ad integritatē: sed errasse Agathinum, vocantem semitertianam omnē febrem diuturniorem. CAP. X.

At verò secunda implexio ac mixtio est duarum febrium tertianę & quotidianæ, subsimilem efficiens accessionem predictę: sed differentem eo quód hęc deducatur ad integritatem, & quòd secunda die, vel cum horrore vel rigore quotidiana sola effecta, incipiat. Quocirca talis febris non insuper semitertiana erit: siquidem semitertiana continua censetur. Si verò in altero genere febrium eam annumeremus, non solú talis, sed etiam aliæ quædam febres nominabuntur semitertianę. Ob eam rem mihi videtur Agathinus omnes productas tertianas, appellare semitertianas. Sed enim cū de nominibus potiùs quàm de rebus tales quęstiones sint, immorandum in eis minimè censeo. Nam alio libro seorsum de vocabulis medicinalibus dictum iam est: in quo id ostenditur ac definitur in plenum, quęnam

Tertianæ & quotidianæ implexio secūda.

Semitertiana est cōtinua.

Semitertiana febris quæ dicenda sit. sint de rebus, & quænam de nominibus controuersiæ. Quocirca rursus ad res ipsas redeamus, semitertianam ab Hippocrate nominatam horrificam & continuam, quam tertiana quotidianæ continuæ permixta committit: intermittenti autem, minimè efficit: *Horrifica accessio.* propterea ꝙ febris ex vtraque composita, necessariò & ipsa intermittens existit. Neq; verò ex duabus continuis, biliosa scilicet ac pituitosa, fieri potest semitertiana, neque enim *Ingeminationes* mixtio horrificam faciet febrem, neque multas ingeminationes habentem. Quùm enim *Duarũ cõtinuarum implexio tertia.* omnis continua febris suâpte ratione, quùm exquisita est, neque habeat horrorem, neque rigorẽ: neque etiam febris ex eis composita, horrifica erit. Oportet ergo si eadem futura *Horrifica febris.* sit horrifica simul ac continua, generationem habere eam ex duabus febribus: altera quidem intermittente, altera autem continua. Et ob eam rem tertiana permixta quotidianæ *Tertianæ continuæ & quotidianæ intermittentis implexio quarta.* continuæ, committit semitertianam: neque ambæ intermittentes, neque ambę continuæ possunt committere talem febrem. Restat igitur vna mixtio quæ ex quotidiana intermittente, ac biliosa continua constans, potest continuam simul atq; horrificam committere febrem. Sed hæc contrà quàm prima, habebit continuitatem quidem ex biliosa, horrorem autem ex pituitosa, atque ingeminationes

tines ex pugna mutua, maximeque quoties humores ipsi fuerint æquales. Vincentis verò eorum alterutrius ex symptomatis agnitio in prima mistione declarata est. Hæc omnia de quatuor mistionibus biliosæ febris ac pituitosæ, magis propria sunt libro qui est de typis: sed hic necessariò dicta sunt propter semitertianam: cuius generationem Archigenenes ad tertianam quotidianamque retulit; nequaquàm videns se intermittentem efficere febrem. Agathinus verò perspicuè confessus est eiusdem generis esse cum tertiana semitertianam, dissidentem tantummodò magnitudine accessionis. Si igitur omnes febrium differentias accuratè persequuti, lapsi nominibus essent, fuisset id ferendũ. Sed cum neque simplicium, neque compositarum omnes scripserint differentias, & ad hæc quasdã alias superuacuas adiecerint, nihil neque in præsensionem, neq; in curationem iuuantes, nos conati sumus pro viribus diligẽter excolere omnem typum, longo tempore, ex vsu simul ac ratione, vtiles in eo differentias peruestigantes. Simplices ergo ad præsentem attinent librũ: implexæ autem ex his, attinent ad librũ de typis, cuius penitus ignarus non eris, vbi hunc diligẽter euolueris. Ex ijs enim quę diximus de febre pituitosa ac biliosa inuicẽ permixtis, licebit hęc ad atram bilem transfe-

Melãcholicarum implexus.

Implexus qd.

Teperamentum quid.

Febris species.

rentes, de implexu cum vtraq; earum ac temperamento conijcere: implexum nominantes, vbi diuersis horis incipiant: temperamentum, vbi initium eodem tempore fit. Nec secus tres febres implicare ac temperare quis per se ipse poterit sumpta ratione de prædidictis. Horum enim omnium initium, fons & elementum est, diligenter internoscere cuiusque simplicium febrium speciem. Neque enim magnus numerus earum est: sed omnes tres existunt, biliosa, melancholica, ac pituitosa. quarum cuiusque duplex differentia est, intermittens & continua, ita vt omnes simplices differentiæ febrium ex humoribus putridis consistentium sex numero sint. Quòd si qua alia illis accesserit, in his particulatim differentia ex copia humoris, quantitate & qualitate putredinis, necnon modò motus, & parte in qua putrescit, generationem habebit.

Quo pacto erret Agathinus, appellans febrem omnem semitertianam, cuius accessio plurimum producatur. CAP. XI.

Exquisita tertiana, eiusq; nota.

QVale hoc sit quod iam proponatur ex ijs febribus intermittetibus quæ tertio quoq; die infestant, cui quidē & accessionis tempus breue est, & initium cum rigore, & solutio cum sudore ac vomitu bilis, vel etiam inferna

ferna aluo deijciente biliosa: huic nomen inditum est exquisita tertiana: cui verò aliquid horum deest, non amplius exquisita, sed simpliciter tertiana vocatur. Quòd si & intermissionẽ minorem hebuerit, productâ scilicet accessione, tertianã hanc nominant productam: tametsi hæc maioris minorisque ratione differentiam magnam obtineat. Ac licet hanc quidem absoluto sermone appellare productam, quæ cùm quatuor & viginti horas accessionis occupauerit, reliquas sine febre obtinet: hanc verò admodùm productam, cùm circiter triginta horas febris producitur: & hanc prætereà magis productam, cùm ad sex & triginta procedit: & hãc aliam plurimũ cùm ad quadraginta & eo ampliùs producitur. Sed hæc omnia definire certis terminis non licet ob † acerualem dubitationem. Neque verò necesse est talem nominum subtilitatem quærere, cùm liceat nobis etiã sine ea indicare ijs qui adsunt diligenter de vnoquoque ægro, & rectè curare, ac euentum morbi, præsentire. Subijciamus enim quempiam quindecim horis febricitare, esse autem sine febre tribus & triginta, atque id deinceps ei accidere ex proportione. Sanè cibandi tempus certa scientia sumere licebit tùm ex accessionis, tum intermissionis tempore, & quicquid ex eo sumi vtile potest

ad

Tertiana nõ exquisita.

Tertiana producta.

Tertiana admodum producta.

Magis producta.

Plurimũ producta.

† σωρειτικὴν ἀπορίαν.

Cibandi tempus indicat accessionis et intermissionis tẽpore.

Doctrina vera et firma quæ in rebus in sistit eas ipsas è natura ppria definitiam degenerat quæ neglecta natura rerũ nominibus res designat.

ad præsensionem & curationem, id quoque abundè suppetet, etiamsi non quæratur tertianámne absoluto sermone oporteat nominare talem febrem, an cum quadam alia adiectione definiente ipsam differentiam. Quin & volens indicare alia ratione febrem ægri quænam sit, diligentiùs indicabit, accessionis & intermissionis dicens longitudinem, quàm quærens nomen quod perspicuè, ac definitè indicare idem queat. Hæc igitur optima enarratio, atque doctrina est. Secunda autem est quam paulò antè dixi, exquisitam quandã tertianam nominans, aliam verò simpliciter tertianam, mox aliam paulùm productam, deinde aliam admodum, aliam autem magis, postremò plurimum aliam. Sed ex omnibus obscurissima ac pessima est, quæ prima est prodita: ob quam recentiores medici quotidiè inter se certant atque contendunt, ne id quidem cognoscentes se de nomine cõtendere. Sed de alijs quis fortasse minùs mirabitur: de Agathino verò magis mirandum. siquidem productam quandam nominans quotidianam & quartanam, in tertiana minimè seruauit proportionem: sed cuius ampliùs producta fuerit accessio hanc nominat semitertianam. Sed de nominum ratione hactenus. nam et ipse plus quàm par est temporis in ipsis contero, proinde

Sophisticè eiq; neglectis rebus in nominibus omnes controuersias mouet.

tempus

tempus est, vt ad considerationem aliarum rerum redeamus.

Quonam modo ex sanguine putrefacto febris accendatur biliosa: & quòd sanguinis pars tenuior vertatur in flauam bilem; craßior in atram. CAP. XII.

Sanguis an committat febrem putridam.

SEquens est vt agitetur consideratio nihilò inutilior, vtrùm quemadmodũ ob vtranque bilem ac pituitam fiunt genera quædam febrium, ita & ob sanguinem putrescentem eueniat. Febris enim diaria, eo tantummodò calefacto (vt diximus) haudquaquàm putrefacto consistit. Per ipsam verò putrefactionem (necesse est enim interdum sanguinem putrefieri) quærendũ febrium ipsarum genus. Id autem inuentum iri par est, si priùs inuenerimus quonam modo sanguis putrescit. Constat enim Aristotelem rectè dixisse, fieri putrefactionem ab aliena caliditate. intelligit autem alienam, externam, non natiuam, nec vnicuiq; rei propriam. Hæc enim concoquere: aliena verò corrumpere solet, quod est putrefacere. Extrinsecùs autem caliditas superuenit sanguini per æstum, ac pestilentem constitutionẽ, & vt summatim dicam, per omnes febres ex quacunq; causa in generationẽ deducantur.

Ephemera fit sanguine calefacto.
Sanguis putrescit.
Putredinis causæ.
Caliditas aliena.
Caliditatis alienæ causæ externæ.

Quin-

Interna. Putrefactionis sanguinis causa duplex.

Quinetiam vbi in quapiam animalis parte sanguis copiosior collectus, supra vires eius fuerit, corrumpitur: maximéq; quoties infarctus est ob crassitiē in paruis vasis, aut impactus ob copiā. Quemadmodū accidit in bubone & phymatis, & vt in summa dicam, in omni inflāmatione. Nā in tali dispositione sanguis duplici ex causa corrumpitur: tùm quia minimè difflatur, tùm quia à natura minimè vincitur. Quòd autem quę minimè difflantur, putrescere soleant, in cunctis exteris corporibus intueri licet, fructibus, seminibus, atque etiam vestibus: atq; persuadere id quod dicimus, maximè potest pleuritis. Expuunt enim per eam alij spumosam, alij pallidā, alij rubram saniem, quæ nihil aliud est quàm humoris in inflammatione vincentis pars quæ non continetur, sed præ tenuitate foras resudat. Interdum etiam talis sanies nigra apparet, ac neq; statim ab initio, sed processu temporis, præcedente magna ex parte pallido sputo, quod erat indicium flauæ bilis exuperantis: quemadmodùm spumosum pituitæ, rubrum sanguinis. Quocirca ratione non caret interdum putrescere sanguinem ipsum in locis inflammatione affectis, febremque ex eo simpliciorem esse quàm ex alijs humoribus. Proportionem autem accessionum tertianæ circuitionis potissimum sumit (ita enim

Pleuritis. Reiecta p tussim sanies in pleuritide quid indicet. Febris ex sanguine est cæteris simplicior. Febris ex sanguine circuitio. Sanguinis mutatio in alios humores.

enim fieri cernitur & in pleuriticis quoties rubrum expuunt) vbi verò supra modum assatur, mutatur penitus. Pars enim tenuissima simul ac pinguis in pallidam bilem: crassior autem in atram vertitur, quemadmodùm accidit in carbunculis. Etenim in his sanguis vehementer feruefactus mutatur in humorem melancholicum. Ad hunc verò modum inaudire oportet humorem melancholicum, tanquàm nondum effectus sit atra bilis: sed in confinio quodam collocatus. Febres igitur consistent pro specie humoris, in quem sanguis mutatur, tantummodò dissidentes malignitate & elementia. Simpliciores enim sunt ex mutatione sanguinis: tùm cætera: tùm caloris lenitate. Etsi enim quam maximè multus manus occursu depræhendatur, prorsus tamen mitis est: quemadmodùm is qui post balnea accidit. Copia enim caloris febrilis in ipsa effluuij copia semper posita est: molestia verò, si admoueas extrinsecùs manum, in ipsa caliditatis acrimonia. idque erit tibi indicium maximum humoris committentis febrem: intelligo autem ipsius caloris qualitatem. Qui enim vaporosior est atque minùs molestus, sanguis est: qui molestus, erodensque & mordax, ex bile consistit. Vbi verò in primo occursu vaporosus potiùs quàm mordax sentitur, diutiùs autem

Carbunculi.

Humor melāchol icus.

Febris ex sāguine mitior.

Caloris febrilis copia sequitū copiā effluuij.

Humor committens febrem ex caloris qualitate deprahēditur.

immo-

immorantibus paulatim ei acrimonia accedit, eaque maximè inæqualis, ita vt per colum quoddam vel cribrum transmitti videatur talem febrem ex pituita putrescente consistere sciendum est.

Febris pituitosæ signum.

Multa morborum genera repetere per circuitionem, vt ophthalmiam, capitis dolorem, podagram, dolorem articularem.

CAPVT XIII.

Caeterùm consideranti mihi quærentique causam ob quã febres ex alijs humoribus calorem habent æquabiliter occurrentem: quæ verò ex pituita consistunt, dictã obtinent inæqualitatem: apparuit mihi potissimùm causa esse lentor crassitiesq; humoris, & dissolutionis difficultas. Huius enim, vt aliorum omniũ, quicquid semper extenuatũ est, per halitum digeritur: vix autem extenuatur, quicquid crassissimum: ac multò minus, si frigidum naturâ fit. Quocirca neq; totum nec æqualiter, sed quicquid putredo occupauerit, id solùm in flatus vertitur, ac extenuatum foras fertur, ac perinde euenit vt in glutinosis crassisque humoribus externis dum elixantur Existunt enim ex eis bullæ, quibus ruptis spiritus vniuersè educitur, simul secum abducens humorem attenuatũ. Vbi verò tenuis humor elixatur,

Caloris inæqualiter occurrẽtis causa.

Analogia.

tur, neque bullæ efficiuntur, & qui ab eo attollitur vapor omninò similis ac continuus sibiipsi est. sed cùm de his satis dictum sit, sequens est vt agamus de causa febrium synochorum. Mirum enim mihi esse videtur sæpe vsque ad quartum vel quintum, & interdum vsque ad septimum diem, vnam fieri accessionem in eis ab initio vsque ad finem. Quanquàm si quis consideret diligenter, magis mirũ est quasdam febres repetere per circuitionem. Exemplum enim supradictũ à nobis de stercore particulatim putrescente, non perinde potest accidere, quùm in corpore animalis putrescentes humores cum his qui putredine vacant, facilè misceri posśint, vtpotè quũ ex omnibus confluxus, conspiratioq; in omnia existat. Quocirca minimè fieri potest vt putredo in vna aliqua parte, aliâs alia fiat, nisi inflammatio colligatum detineat incipientem putrescere humorem. Cùm igitur ratio in contrarium cedat, difficiliusque sit inuenire causam febrium circuitione repetentium quàm synochorum, de vtrisque nitemur differere, neque hîc producentes sermonem, neq; contradicentes erratis aliorum, sed (vt in omnibus antè fecimus) veritatẽ ipsam tantummodò persequentes, qua nixus posśis depræhendere errata aliorum. Incipiendũ igitur ab ijs quæ manifestiśimè apparẽt, cuiusmo-

Hic initiũ ca. 13

Cap. 7. primi.

Putridi humores in corpore.

Morbi p circuitũ repetentes.

Ophthalmia. *Aurium dolor.* *Hemicrania.* *Podagra.* *Circuitiones de fluxione fieri.* *Rõne illa analytica Platõ abijs q̃ oculis vsurpãt, & externa sunt ad ea q̃ latẽt & internas inflãmatiões gradũ paulatim facit, & hinc ad febres.*

cuiusmodi sunt ophthalmiæ quædam, quarum hæ quidem singulis diebus, hæ autem tertio quoque die infestare cernuntur. Nec secus aurium dolor & capitis, vel totius, vel dimidij, quem nominant hemicraniam. Nõnullis verò etiam podagra ac dolor articularis repetit per circuitionem. Vt igitur in his omnibus uidere licet venas ipsas in partibus quæ infestantur in tumorem attolli, & phlegmonem augescere, & dolores intendi, & fluxionem insignem foras procumbere: ita existimandum est in partibus internis, quæ minimè apparent, seruari eandem proportionem. Verbi gratiâ per inflammationem pleuritides, ac peripneumoniæ intumescere quidem inter initia accessionum, discuti verò ac subsidere per inclinationem. Sed quonam modo id fiat fortasse inueniemus, si ea quæ de inflammationis generatione & rheumaticis affectionibus vocatis alibi demonstrata sunt, ad memoriam reuocauerimus. Si enim simul cum illis adiecero quæcunque propria huic sermoni sunt, præsentibus quæstionibus sufficient.

Quam ob causam fluxiones certis temporibus decumbant, & quòd partes debiliores promptius suscipiant excrementa.

CAPVT XIIII.

Fluxio-

FLuxionem igitur decumbentem in oculos, omnes quidem concedunt ab ipso capite defluere, sed quænã causa sit ob quam præfinita circuitione sæpenumerò defluat, dicere minimè possunt: vt qui nequaquàm commentati sint in facultat[illegible]s naturalibus, de quibus ipsi tribus libris perscripsimus, indicantes omnes quatuor esse, à quibus plantæ & animalia gubernantur. Vna ergo est quæ attrahit proprium alimentum, altera idipsum detinet: tertia autem ab his alterat: quarta ab his aliena expellit. Alienum autem in omnibus rebus duplex est: alterum qualitate, alterum quantitate. Id verò propter sitarum in ipsis partibus facultatum fortitudinem atque imbecillitatem colligitur. Nam si quidem paribus sint viribus, & meatus deferentes excrementa se habuerint secundum naturam, partes ipsæ sanæ sunt: si verò plus quàm alterari queat assumptum sit, excrementum omne excerni à facultate expultrice pulsum necesse est. Quòd si hæc imbecillis sit, eodem in loco manere necesse est. Atque si multùm sit, grauat eum ipsum, atque distendit. si acre sit erodit & mordet, quemadmodùm si calidum sit, calefacit: si frigidum, frigefacit. atque hæc perspicua sunt in ijs quæ in vẽtre habetur. Quidã nanque ingerentes plus alimẽ-

Oculorũ fluxiões ex capite sunt.

Vires naturales quatuor

Alienũ qualitate et quãtitate.

Excrementi causa.

Cõgestionis et de fluxionis causa.

ti, interdum vomere coguntur nauseabundi: interdum alui fluore corripiuntur. Quod igitur hîc per maxima spacia excernitur eructantia foras excrementum, id in alijs partibus animalis per tenues meatus non foras, sed ex alijs in alias transfluit partes: expellentibus quidem fortioribus, suscipientibus verò debilioribus. Porrò rursus expellitur ex his in alias, atq; ex illis in alias defluit, quousque in debilissimas omnium decumbat. Id autem rursus recurrere inde in alias fortiores nequaquàm possibile est. Atque ob eam rem per phlethoram ac vitium humorẽ partes omnium debilissimæ aliâs inflammatione, aliâs erysipelate, vel herpetibus, vel alia quapiam affectione præhenduntur, aut habent affectionem quam rheumaticam nominant, de qua seorsum scripsimus. Quocirca minimè mirum videri debet, cerebrum vel etiam totum interdum caput vbi collegit aliquod excrementum, in aliquam partem debiliorẽ expellere, aut in aures, aut oculos, aut tempora, aut labrum, aut dentes, aut †genas, aut palatum, aut gingiuas, & gurgulionem, & tonsillas, & adenas ibi contentos: atque vbi nullum ex his fuerit imbecille, in thoracem, pulmonem, fauces, gulam, ventriculum, fluxionem transmittit. Quemadmodùm ergo caput sæpenumerò prædictorum cuique

Plethora. Humorum vitium. Partes debiliores. Fluxio. Defluxiones ex cerebro. †γνάθου. Caput variorũ morborũ causa.

causa

causa morbi est: ita inflammationis in iecore & liene, proximarum aliqua partium, aut etiam mehercle, vna longiùs positarum, vel plures quæ excrementa gignunt, augent, transmittunt, & circuitione affligunt. Ac nihil miri est his accidere affectum similẽ excretioni excrementorum ventriculi. Quemadmodùm igitur si quis videret quidem quãtum quotidie excernitur, ignoraret autẽ causam excretionis, miraretur ordinem: ita qui nescit neque generationis in capite excremẽtorum, neque excretionis causam, ignorat autem & quamobrem hæc foras decumbãt, illa in aliquam aliam partem transfluant: hęret atque miratur influxus proportionem. Pari autem modo, & qui ignorat quæ partes excrementum iocinori transmittunt, miratur proportionem excitatarum ex iecore febrium. At qui nouit decumbentem in viscus fluxionem & primum phlegmones initium dedisse, & sequentis accessionis ipsam partẽ affectam authorem esse, mirari desinit.

Circuituũ modus.

Quonam modo ex calore attrahantur excrementa: & quòd dolor omnis irritet fluxiones.

CAPVT XV.

Decursus humorũ duplex causa.

Caeterùm duplex causa est huiusmodi influxus humorum, vna quam proximè indicaui, quoties ex alijs partibus in alias

debiliores excrementa transmittuntur: altera verò, quoties attrahuntur, de qua hoc loco agendum, initio sermonis petito ab ijs quæ omnibus prospicua confessaq; sunt. Si enim tapsiam illinas cuipiam, videbis paruo tempore partem huic esse calidiorem, atque in tumorem non paruum attolli. Nec secus si foueas partem quampiam iuxta ignem, aut fortiter frices, aut vngas resina, aut pice modicè calida, deinde paulò pòst euellas vniuersim, aut si etiam vngas partem quopiam medicamento calido. videbis enim ex his omnibus ipsam attolli in molem: quia calor ipse, vel ad se trahere, vel suscipere soleat fluxionem. Verùm necesse non est in præsens talia definire, id quod vtile est instituto iam habentes, etiam sine huiusmodi contemplatione. Semper enim in partes vehementiùs calescentes decumbere fluxio videtur: vbi corpora plena sunt, atque abundant excrementis, admodum larga: vbi vacant excrementis, pauca. Decumbit prætereà maximè & in dolentes. Sic nanque sæpe cui summus digitus manus minima acu punctus est, statim dolet, & paulò pòst partes quæ circiter sunt inflammatione laborant, atque in molem maximam tolluntur. Quibusdam verò etiã bubones sub ipsis alis erũpunt, vbi acceperint aliquid fluxionis rara et spongiosa quæ ibi

Partis suscipiẽtis imbecillitas.

Partis suscipientis attractio.

Calor ad se trahit vel fluxionẽ suscipit.

Pars excremẽtis abundãs aut vacans.

ibi habentur corpora, quos Græci nominãt adenas. Quibusdam autem accidit id in medio brachio vbi insignis aden ea parte exciterit. Perspicuè id quod dicimus videre licet, quoties vlcus aliquod exiguum sine inflammatione ac dolore prope vnguem fuerit. Si enim hoc contemnatur, neque coëat, & ad cicatricem deducatur, innata ipsi caro ab vngue pressa primùm quidem dolet, deinde totus digitus, aliquando verò & corum corpus, & interdum manus vel pes in maximam deducitur inflammationem. Ita igitur dolor attrahit in dolore affectas partes fluxionem, non tamen causam huius hîc dicere oportet. Alibi enim commodiùs est dicta, nec illius in præsens indigemus. Videtur ergo iam causæ fluxionum ex ipsis partibus laborantibus fluxione ortæ esse duplices. Vna ex calore qui in eis accenditur: altera ex dolore qui superuenit. Causa autem cur aut plus, aut minus, aut benignius, aut deterius influat, est non in ipsis solum partibus laborantibus fluxione: sed cur benignius deteriúsve influat, in ipsis partibus mittentibus causa est: cur autem plus minúsve, in vtrisque. Calor enim fortis ac dolor, plus debilior, minus attrahit. Itidem corpora excrementis vacua exiguum quiddam trahentibus mittunt: excrementosa autem ac ple-

Adenes quid.

Dolor attrahit.

Fluxionũ causa duplex.

Calor attrahit.

Dolor attrahit.

Maioris fluxionis causa.

Excrementosa corpora.

thorica tantò plus mittunt, quantò ab ipso naturæ habitu longiùs recesserint. Atque hæ quidem fluxionum differentiæ sine debilitate partium fluxione laborantium existunt. Aliæ verò & ob harum debilitatem, ac fortitudinem mittentium excrementa, efficiuntur. Omnis enim inflammatio sine vulnere ac collisione præhendens partem, excrementis quibusdam decumbentibus ex fortioribus in debiliora existit. Talis autem inflammatio statim accendit febrem, quoties ob magnitudinem, aut vicinitatem calor ex ea ad cor peruenerit. Decumbentia igitur excrementa in omni inflammatione putrescunt propter causas prius dictas. Nec similiter omnia putrescunt, eo quòd quædam sunt pituitosa, alia melancholica, nonnulla biliosa. Ipsis autem putrescentibus accenditur calor præter naturam in parte inflammatione affecta: simul quidem calefaciens quæcunque primæ tangunt inflammatione obsessas partes, deinde illis continuas, ex quibus rursus aliæ ratione vicinitatis calefactæ, rursusque aliæ ab illis vsque ad ipsum cor deferunt interdum caliditatem. Sed quænam sit dispositio in parte inflammatione affecta, diximus in libro de intemperie inæquali: & item in libro de tumoribus præter naturam. Quòd autem necesse

Debilitas recipientiū.
Fortitudo mittē tium.
Febris ob inflāmationē fluxionis.
Putredo accendit calorē.

cesse sit contentum in ea sanguinem putrefieri sæpenumero, simul cum materia quæ influxit, in hoc dicetur.

His cum excremẽtis putrescit.

Colligi excrementa diuersis temporibus, quæ sæpenumero ordinem minimè seruent, atque esse quandoque breuem, quandoque longam accessionem.

CAPVT XVI.

Excrementum igitur quod decubuit ex vna parte in aliam, interdum adeò multum prauumque est, vt partis laborantis fluxione lædat vires: interdum adeò mite ac exiguum, vt suscipiens corpus minimè offendat. Si igitur adeò debilitet vires vt exoluantur, nec præterea euincant ea quæ priùs vincebant, tunc sanguinem putrefieri necesse est duplici ratione: & quia humor minimè euictus à calore proprio reliquam habet in putredinem mutationem: & quia simul cum excrementis putrescentibus putrescit. Sin non tantùm lædat vires vt exolutæ penitus quiescant, semiprauus & tanquam semiputris, in tali constitutione sanguis efficitur: vicinitate quidem putrescentium excrementorum simul putrescens, persistens tamen in sua ipsius natura quantum est in ratione

Excrementum defluens duplex.

Vires exolutæ.

Putrefactionis duplex causa.

Sanguis semiputris.

facultatis ipsum †conficientis. Vtcunque au tem se res habeat, accensus calor per primam putredinem penitus acrior ac mordacior est quàm foret dum per naturam haberet, atque tantùm crescit, quantùm natura ipsa excrementorum sufficiat. Hæc enim talem habent proportionem ad calorem ex eis accensum, qualem ligna ad ignem obtinent.† Hæc tamen minimè in infinitum tempus sufficiunt ad alterationem: sed terminus alterationis ipsis est, humoris innati consumptio. nam eousque cremari queunt, dum innatum habuerint humorem: atque eo consumpto cremari desinunt, ac reliquiæ eorum nominantur cinis. Quinetiam putrescentium humorum similiter calor permanet dum prorsus sint assati. par est autem reliquias humorum terrestres exiguas esse nequaquàm multas, quemadmodùm lignorum: propterea quòd in substantia eorum elementum humidum exuperat, non siccum. Simili modo si libeat coquere humorum externorum quempiam, vt oleum aut vinum, terrestre quidem eius qui minimum relinquetur, reliquum autẽ totum extenuatum, in vaporem atque aërem discedet. Itaque tota substantia feruefactorũ humorum ex putredine extenuatorũ ab ipso calore in ambientem dispergitur per vigorem, inclinationemque febriũ. Remanet au-

tem

† διοικουμένης. Calor putris est mordax. Analogia. † Addendum ex quibusdam græcis codicibus, ex ipsis enim lignis dum alterantur generatignis. Humorum assatio. Humorum reliquiæ. Analogia. Inclinationis causa.

tem iam excremétum omnino exiguum, vel nullũ: in humoribus quidẽ crassioribus exiguum, in serosioribus autem nullum. Quòd si nulla debilitas extiterit virium partis inflammatione laborantis, nec rursus mittantur excrementa: & morbus solutus est, & posthac haud iterum febricitauerit homo, neque sequenti die, neque tertio quoque die, neque quarto quoque. Quòd si ob eandem causam mittantur excrementa ob quam ab initio parti mittebantur, aut si hæc quidem non ampliùs mittantur, sed permaneat virium debilitas: denuò febricitare hominem necesse est. Subijciatur enim primùm, facultas partis robusta, tempore verò interuenien te eisdem in partibus quæ priùs transmiserant, collecta esse excrementa paria quantitate & qualitate his quæ initio transmiserãt. Hoc verò accidit his in quibus dispositio mit tentium, & attracti ad ipsas alimenti quantitas & qualitas eadem permanet. Necesse enim est, æquale ac simile quod ab eadẽ alteratur facultate, æqualia ac similia facere excrementa. Quinetiam tempus collectionis eorum necessariò æquale erit. Partes enim quæ aluntur quoad similem habuerint constitutionẽ ab eodem nutrita alimento, æqualia quantitate & similia qualitate, atque eodem temporis †tractu colligent excrementa,

Excrementum paucum interdũ nullum.

Morbi solutio.

Secundæ accessionis causa.

Circuituum ordine repetentiũ causa.

† προθεσμία.

Ex pultricis facultatis incitamenta.

Quin-

Quinetiam eadem circuitione incitantur ad expellenda ea atque mittenda debilioribus. Siquidem tunc primùm expellendi facultas excitatur ad operationem suam, vbi grauatur multitudine excrementorum, aut qualitate molestatur. Sed de his omnibus in commentarijs de viribus naturalibus definitum iam est: in quibus exercitatum esse conuenit eum, qui quæ nunc dicuntur, sit cum demonstratione intellecturus: magno quidem præmio ipsi proposito ex tali contemplatione ad curandi viam & rationem. Nam vt alia omnia omittam quæ sum dicturus in eo libro vnius tantummodo faciam mentionem, quod maximè quidem in promptu est, quodque ipsi sæpenumero fecimus, opththalmiæ scilicet per circuitionem repetentis. Spero enim id non paruum incitamentum fore lectoribus ad eam quam hoc loco tradimus condiscendam doctrinam. Contrà enim quàm ij qui se nominant ab oculorum curatione opththalmicos, curauimus semper huiusmodi ophthalmiam. Nam cum illi semper oculis negotium facesserent, nos interdum purgatione, interdum balneo, interdum meri potione (vt Hippocrates dicit) interdum sanguinis missione, interdum vtrisque, vel clistere cum sanguinis missione vsi sumus:

Ophthalmia per circuitũ repetẽs.

atque

atque interdum statim his adhibitis desi-
uit, quandoque etiam vbi capiti fuisset
prospectum. Omnes enim qui ita curati
sunt, aut omnino accessionem non ha-
buerunt, aut semel solùm: sed multò leuio-
rem quàm priùs. Sed de curatorijs discre-
tionibus ac de indicijs, nequaquam est
hoc loco agendum. Cæterùm quòd accidat
interdum totum caput aut minimè affe-
ctum, sed sanguine prauo atque excre-
mentoso nutritum, colligere excrementa
plura ac vitiosiora quàm antè, ita vt nequa-
quàm eis sufficiant naturales effluxus ac per-
spiratus, sed cogatur natura expellere ex-
crementum ad aliquam partem debilio-
rem, aut si humores secundum naturam
se habeant, ipsum autem affectum sit, aut
etiam ambo concurrant, colligi excremen-
ta, atque decumbere in aliquam partem, præ-
sens sermo demõstrare studet. Etenim quo-
ad decumbens humor similis fuerit, & ca-
pitis dispositio eadem, eousque excremen-
ta æquali colligentur tempore similia &
æqualia, & accessiones oculorum similes
erunt. Simili modo & si non totius capi-
tis, at certè vnius alicuius in eo partis, aut
meningum, aut cerebri ipsius fuerit aliqua
dispositio, ita vt ex tali nutrimento col-
ligat tantum taleque excrementum tanto

Sanguis excremẽtosus.

Excremẽta cur decumbunt in partes alias.

Oculi ac aures cir cuitione laborantes.

tempo-

tempore: deinde expellat excrementum id tunc primùm quum ab eo insigniter molestatur: accidet & tunc per circuitionem infestari vel oculos, vel aures, vel aliquid aliud tale, in quod debilius expulsum fuerit excrementum. † Vt igitur in oculis, vel auribus, ac pedibus, & alijs multis partibus talibus perspicuè videtur fieri accessio per circuitionem, quemadmodum ostensum est: quid mirum in pleuritide, & peripneumonia, & phrenitide, & alijs omnibus quorum non licet intueri inflammationes, similiter fluere excrementum † ? nullo alio ipsa parte inflammatione obsessa affectu laborante peculiari ac proprio ad dictorum generationem, quàm quòd mittentibus excrementa eo tempore imbecillior est. Neque etiam illud mirum videri debet, quod non † eodem tempore colligantur omnia excrementa. Quòd enim neque qui defertur ratione alimenti sanguis semper similis est, neque dispositio partium quæ aluntur eadem, idcirco aliud alij tempus satis est ad tanti excrementi collectionem. A quo primum natura partis molestatur, cogiturque veluti alienum à se id quod molestat, expellere. Neque porrò mirandum est, ipsarum accessionum longitudinem inæqualem esse. cum enim neque genus, ne-

† ὥσπερ fortasse ὑπ. i. si.

Pleuritis.

Peripneumonia.

† Quidã ex codice græco hæc addũt, eodéq; mõ febrẽ accendere.

† τῷ μίαν προσθε- μίαν. i. vno certo tempore.

Tempus collectionis excrementi.

Inæqualium accessionũ causa.

que

que multitudo excrementorum vnà fit, neque similiter accendi in omnibus, neque discuti conuenit. Nam plura quidem & frigidiora, & glutinosa, & crassa, longiores committunt accesſiones: pauciora autem & calidiora & tenuiora breuiores: conducente ad id non parum totius corporis constitutione eo tempore & virium robore. Corpus enim rarius breuiores, quantum in se est, efficit accesſiones: densius autem longiores. Et robur quidem virium, breuiores: debilitas autem, multò longiores. Facultas enim valida promptiùs à se expellit id quod est alienum: corporis autem raritas, minimè detinet id quod effertur. Quocirca ita affectis cito euacuari excrementum necesse est: si etiam alia similia existant. Pari ratione quibus econtrario corpus afficitur, ijs necesse est esse longiorem excretionem excrementorum, debiliter expellente excrementa facultate: detinente autem ea quæ efferuntur, angustia meatuum. Omnibus autem simul concurrentibus, aut breuisſima aut longisſima accesſio fit. Longisſima quidem, ob crasſitiem, & multitudinem excrementi, ac virium imbecillitatem, meatuumque angustiam: breuisſima autem, ob tenuitatem, & paucitatem excrementi, & robur virium, ac viarum amplitudi-

Glutinosa frigida, crassaq;.

Corpus rarum.

Densum corpus.

Robur.

Excretio cita.

Excretio tarda.

plitudinem.

Quam ob causam accessiones desinant ad integritatem. CAP. XVII.

Accessionis ad integritatem desinentis causa.

SImili modo nec quam ob causam accessiones quædam desinant ad integritatem, quædam verò non, difficile est inuenire. Quoties enim prioris accessionis tempus adeò breue fuerit, vt priusquàm secunda incipiat, iam prima desierit: medium principij secundæ, priorisque finis interuallum totum sine febre existit. Sed vbi secunda priùs incipiat, quàm prior omnino soluatur, nihil harum medium relinquitur. Hoc igitur (vt diximus) fit, quum facultas partis excrementa recipientis sui similis esse pergit, hoc est, adhuc, vt antea, sanguinem qui in ipsa habetur, vincit. Quòd si quando debilis efficiatur, idque ei causa sit cur non excrementa solùm, sed ipse etiam sanguis corrumpatur ac putrefiat, & febris accendatur: alterum inde quoque initium orietur circuitu repetentium accessionum. At si quidem prædictus adhuc seruetur calor, duplex erit genus febrium inter se implexarum. Si verò ille quidem desinat, dispositio verò suscipientis fluxionem permaneat, quæ demittente sunt dicta priùs, de hac intelliges. Hæc enim pars efficiet in se quædam excrementa.

Implexus febriũ causa.

Generationis excrementorũ duplex ratio.

dupli-

duplici ratione,quemadmodùm & illa, tum quia prauus est sanguis contentus in ea, tum quia facultas debilis est. Nec secus si ex quauis causa reddita sit interdum debilis partis dispositio: adeò vt onus ipsi potius quàm alimentum sit sanguis adiectus. Corrumpetur enim: & si calidus fuerit, facilè putrescet. Si verò subfrigidus ac pituitosus, nō statim quidem: sed processu temporis is quoque eandem suscipiet dispositionem. Quinetiam vbi nequeat concoquere quælibet pars genita in se excrementa, aut expellere ad aliam, tale sibiipsi initium febricitandi, quale ea quæ transmittit alteri, adfert. Cur autem nequeat alteri mittere excrementa, prima quidem causa est in viribus mittentis suscipientisque: altera autem in viarum obstructione, quæ à glutinosis, crassis, & multis fieri solet humoribus. Nihil igitur miri est, si etiam absque eo quòd altera mittat alteri excrementum (quemadmodùm caput oculis mittebat.) ex excrementis in ipsa adhuc manentibus in eandem suscipienti aliena dispositionem deuenerit. Quæ enim obstruxerunt naturales effluxus, processu temporis ea quoque putrescant necesse est: & causa sint oportet ob quam multitudo excrementorum in parte minimè vacuetur, & vt solita erat difflctur.

Calid. facile corrumpit.

Febris ex cōgestione.

Excrementa cur non mittunt.

Infarctio.

Putre-

Putrefa ctio. Putrescunt igitur vt illa ea quoque quę posteà colliguntur, & omnia simul accendunt statim in parte caliditatem febrilem. Suprà autem indicauimus vbi accenditur quædam vel etiam augetur caliditas, in eam partem ab alijs sanguinem defluere. Itaque necesse est, vt tempore quo defluit, partes illæ refrigerentur sanguine destitutæ: pars autem affecta grauetur atque distendatur: & qui defluxit sanguis alteretur, propter duas causas, & quia putrescentibus iam excrementis permiscetur, & quia impactus minimè difflatur. Quocirca succenditur instar lignorum humidiorum confertim in exiguam flammam coniectorum, atque id tempus omne initium accessionis appellatur. Vbi verò calor superat materiam, appellatur incrementum & ascensus, tale tempus. Atque eo tempore augetur calor tam multus, vt non solùm deürat locum ipsum qui veluti † causa quædam putredinis est, sed iam per continuitatem depascatur vniuersum corpus: & vbi ad summum peruenerunt feruorem qui accenduntur humores: appellatur vigor talis pars accessionis. Vniuersum verò ignitum esse videtur tunc ægroti corpus, calore in vniuerso animali æqualiter intenso: deinde si quidem humores tenues sint, ac facultas valida, & corpus rarum, pars plurima feruefactorum humo-

Caloris accensio vel augmetum.

Difflatio Analogia.

Initium accessionis quid.

Incremẽtum.

† ἑστία focus.

Vigor.

humorũ fusa in sudorem vacuatur. Quod si crassi fuerint, ac expultrix facultas debilis, & viæ angustæ, nihil quidem sensibile effluit: sed solum id quod ita extenuatum est vt in habitus tenuis transierit naturam. appellatur autem id tempus inclinatio, quæ perspiratio quædam est humorum feruefactorum. Sed vbi in parte dispositio permaneat necesse est alterum in ea gigni excremẽtum: cum quod rursus in eam attrahitur alimentum, non plane totum vincatur. Quod rursus (vt ante docuimus) & ab excrementis putridis in parte ipsa relictis, & ab ipsa propria prauitate, initium putredinis suscipit: & vbi admodum incaluerit, rursus decumbit in ipsam, vt prius dictus ex alijs animalis partibus sanguis, rursusque eodem modo, initium, incrementum, vigor & inclinatio accessionis fit. Atque hoc certo ambitu tantisper fit, dum affectus in parte primum gignente excremẽta seruatur.

Inclinatio.

Dispositio permanens in parte affecta.

Sequẽtis accessionis causa.

Quamobrem febres interdum repetant per circuitionem, interdum continuæ sint.

CAP. XVIII.

AT verò dispositio talis duplex est: altera quidem partis debilitas, per quam gignuntur excrementa: altera verò ex ipsis quotidie genitis

Dispositio partis affecta du-

plex: debilitas et excrementa.

collecta. Caue enim putes in vasis externis in quibus elixa cibaria nidorulenta euaserunt, dispositionem quandam relinqui: in partibus autem in quibus humores putrescunt, nullam permanere. Quum sanè hæc affectio ægrè soluatur, quoties vniuersum corpus malis humoribus abundet, ac plethoricum sit, multoque ægriùs, quoties in his fuerit angustia omnium meatuum partis excrementa educentium. quemadmodùm & sanatio subsequetur, si & meatus expurgentur, vt partis meatus fluxiles sint, & vires roborentur, & dispositio corrigatur: & vniuersum corpus neque malis humoribus scateat, neque plethoricum sit. Quamdiu autem hæc permanent, circuitionem accessionum permanere necesse est:

Sanatio febris quando subsequitur.

Mēstrua

Similiter accidit in mulieribus. In eis enim quoad similis causa & æqualis permaneat menstruorum, eadem eorum circuitio retinetur. Sed de his omnibus in libro de rheumaticis dispositionibus latiùs docuimus: & nunc immorari diutiùs in confirmandis ijs quæ ante demonstrata sunt, minimè conuenit: neque præterire capita rerum in præsens vtilium. Maximè autem vtile est cognoscere, quòd aliquæ partes alijs transmittunt fluxiones, quemadmodùm caput oculis: quædam verò ab excrementis in se genitis initium febricitandi suscipiunt: & quòd his omnibus

com-

commune excrementorum putredro est. Proprium verò singulis, huic quidem infarctio ac stipatio vasorum, aut ex humore glutinoso, vel crasso, vel multo: alteri verò angustia meatuum vel sensibilium, vel minimè sensibilium: alij autem quòd omnia spacia vacua in toto ipsius corpore sunt oppleta, & ab his plenitudo ad vires: quemadmodum in libro de plenitudine docuimus. Febriũ igitur circuitione repetentium haud scio an vlla generationis causa omissa sit. Earũ autem quæ ordine carent, nonnullæ ob humoris mutationem, nonnullæ ob rationis victus errorẽ, ad eiusmodi constitutionem deueniunt. Sanguis igitur putrescens maximè mutatur, quoniam (vt ante diximus) partim flaua bilis, partim atra efficitur. Quantùm igitur humores in corpore ægro mutantur, tantùm & circuitiones accessionum. Quocirca minimè mirum videri debet, per tales mutationes ordinem quoque mutari. Mutantur verò maximè, vbi qui incepit putrefieri, in aliqua parte alius existit, alius autem ex alijs defluit, qui aut in illis solis talis habebatur, aut in toto animalis corpore exuperabat. Nec secus quæcunque ægri in victus ratione delinquunt, hæc quoque nihilò minùs corrumpunt circuitionis ordinem. Vt enim in sanis prauus victus morborum causa est: eodem modo vel

magis etiam in ægris, ex ijs quæ deliquerint, accessiones inordinatæ existunt. Nec solum adhuc ægrotantes, sed etiam quo tempore à morbis se recolligunt, promptè ex quouis delicto læduntur. Quocirca per omnem insignem læsionem vel præuenire multum circuitiones cogunt, aut diuersi generis à prioribus quasdam gignunt, à quibus accessionum ordo corrumpitur. Sæpe verò ob implexionem circuitionem incognitam medicis, ægri visi sunt pati inordinatas accessiones. Sed tales ordinum permutationes reuerà non sunt: sed tantummodo videntur. Quæcunque autem reuera sunt, aut ob permutationem humorum committentium febres, aut ob errorem in victus ratione efficiuntur. Reliquum porrò syncohorum genus (quarum totum tempus vna accessio est, aut semper equalis, aut decrescens, aut increscens vsque ad iudicium) ex tali causa fieri solet, qualem omnium febrium Praxagoras statuit, humorum in caua vena putredinem esse existimans. sed absolutior sermo ac verior hoc modo euadet. Quicunque circuitionibus quibusdam repetunt morbi, partium superueniunt dispositionibus, vel mittentium, vel suscipientium, vel gignentium, vel trahentium excrementa, eo quo paulo suprà diximus modo. Qui verò sine circuitione fatigant,

Humorum permutatio. *Error in victus ratione.* *Febris æqualiter affligentis increscētis & decrescētis causa.* *Morborū circuitione & sine circuitione infestantiū discrimē*

tigant., in his nullus locus peculiaris affectus est: sed humores in venis & arterijs omnibus, maximéque qui in maximis & calidissimis sunt, aut ob aliquam aliam causam, vt in diarijs, aut etiam ob putredinem feruefacti, accendunt febrem vnam continuam, ab initio vsque ad finem minimè intermittentem, eatenus durantem, ac deurentem hominem, quoad gignentes eam humores sint consumpti, aut concocti, aut vtrunque passi.

SECVNDI ET VLTIMI LIBRI GALENI DE DIFferentijs febrium finis.

LVGDVNI,
Excudebant Stephanus Rufinus, & Ioannes Ausultus.